

Πιμάδα κόρης καὶ νέου
*Contrasto di una fanciulla
e di un giovane*

Edizione critica, introduzione, commento e traduzione
di Maria Caracausi

A mio padre

Θὰ πενθῶ πάντα – μ' ἀκοῦσ; – γιὰ σένα,
μόνος, στὸν Παράδεισο.

O. Elytis, *Tὸ μονόγραμμα*

I lettori che desiderano
informazioni sui volumi
pubblicati dalla casa editrice
possono rivolgersi direttamente a:

Carocci editore

via Sardegna 50,
00187 Roma,
telefono 06/42 81 84 17,
fax 06/42 74 79 31

Visitateci sul nostro sito Internet:
<http://www.carocci.it>

Carocci editore

ΦΗΜΑΤΑ ΚΟΡΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΥ
(*Ambrosianus Y 89 sup.*)

Κόρη καὶ νιὸς δικάζεται ἀπό ὃνα παραθύρι
μιὰ νύκτα ὡς ἀπόδωκεν αὐγῆς τὸ σημαντήρι.
‘Ο νιότερος ζητᾶ φιλί, κ’ ἡ κόρη δακτυλίδι,
δι νιὸς τὸ δακτυλίδιν του τῆς κόρης δὲν τὸ δίδει,
5 μὰ μὲ κρυφὰ κομπώματα δώσει τὸ θέλει λέγει.
Καὶ πῶς, καὶ τί, καὶ ποταπῶς, μὲ τί τρόπον τὸ λέγει;
«Ονταν ὁ σκύλος κι ὁ λαγὸς κάμουν ἀδελφοσύνη,
κ’ ἡ κάτα μὲ τὸ ποντικὸν κάμουν συντεκνοσύνη,
6 δυντεν ὁ κόρακας γενεῖ ἀσπροσ σὰν περιστέρι,
δυντεν ἵδεῖς ἀσπούργιτα νὰ διώχνει τὸ ξιφτέρι,
7 δυνταν ἡ θάλασσα σπαρθεῖ σιτάρι καὶ κριθάρι,
δυντεν ἵδεῖς εἰς τὸ βουνὴ νὰ περπατεῖ τὸ ψάρι,
8 δυντεν ἵδεῖς τὸ πέλαγος ν’ ἀρχίσει ν’ ἀποφρύσσει,
τότες ἐμὲν καὶ σὲν, κυρά, θέλουσιν εὔλογήσει».

2. μνιά A.

73r

ΠΙΜΑΔΑ
(*Vindobonensis Theologicus Graecus 244*)

Κόρη καὶ νέος δικάζεται ἀπό ὃνα παρεθύρι,
μίαν νύκταν ὅσο πῦδωσεν τὸ αὐγῆς τὸ σημαντήρι.
‘Ο νεότερος ζητᾶ φιλί κ’ ἡ κόρη δακτυλίδι
κι ὁ νέος τὸ δακτυλίδι του τῆς κόρης δὲν τὸ δίδει,
9 μὰ μὲ κρυφὰ κομπώματα δώσει τὸ θέλει λέγει.
Καὶ πῶς καὶ τί καὶ μεταπῶς, μὲ τί τρόπον τὸ λέγει;
«Οντεν ὁ κόρακας γενεῖ ἀσπροσ σὰν περιστέρι,
δυντεν ἵδεῖς ἀσπούργιτα νὰ διώχνει τὸ ξιφτέρι,
10 δυντεν ἡ θάλασσα σπαρθεῖ σιτάρι καὶ κριθάρι,
δυντεν ἵδεῖς ἀσπάλαθρο νὰ γένει ὡς μερσίνη,
δυντεν γενοῦσιν οἱ μηλίες τοῦ λαγκαδίου σκίνοι,
δυντεν ἵδεῖς τὸ πέλαγος κι ἀρχίσει ν’ ἀποφρύσσει,
11 δυντεν ἐμὲν καὶ σὲν, κυρά, θέλουσιν εὔλογήσει».

327v

8. τὸν κόρακα V; Pernot (1931) corregge: κόρακα (cfr. ἀσπούργιτα A 10).
12. πίσουσιν τεκνοσύνη V; Legrand (1874a) corregge: ποίσουν συντεκνο-
σύνη.

- 15 Η κόρη ὡς ἦτον φρόνιμη μὲ γνῶσιν ἐγροικήθη,
καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ νιότερον ἔτις ἐπιλογήθη
«Οὐτενὶς ὁ μέγας οὐρανὸς πέσει κάτω στὸ χῶμα,
κ' ἡ ἀλήθεια, νιότερε, φανερωθεῖ γιὰ ψόμα,
ὅντεν ἴδεῖς τὴν θάλασσαν κι ἀρχίσει νὰ γλυκάνει,
20 ὅντε βρεθεῖ γιὰ τοὺς νεκροὺς ἀνάστασης βοτάνι,
ὅντεν ὁ γάιδαρος γενεῖ ἄγγελος νὰ πετάξει,
ὅντεν ὁ ἥλιος τ' οὐρανοῦ τὴ στράτα του ν' ἀλλάξει,
ὅντεν ἴδεῖς τσ' ἀσπάλαθους καὶ νὰ γενοῦν μυρσίνη,
ὅντε γενοῦσιν οἱ μέλισσες τοῦ λαγκαδίου σκίνοι,
25 ὅντε τὸ φέγγος τ' οὐρανοῦ πέσει στὴ γῆ νὰ σβήσει,
τότες ἐσέν, ἀφέντη μου, θέλω γλυκοφιλήσει»
Καὶ μέσα στ' ὅχι καὶ στὸ ναὶ, μέρωμα κ' εἰς ἀγριάδα,
ἔσωνε καὶ κατάντανε τῆς μέρας ἡ ἀσπράδα,
κι ἐκίνα ὁ κὺρος ἥλιος τοῦ δρόμου νὰ φουσκώνει
30 τῆς νύκτας τὲς κουρφόβλεψες νὰ τὲς ξεφανερώνει.
Τότες ὁ νέος ἐμίσεψε ἀπὸ τὴν κορασίδα,
καὶ σὲ καμία συνήβασιν δὲν ἥλθασιν, ὡς εἶδα.
Δεύτερη νύκτα σ' ὥρες τρεῖς ἐκάτσε τὸ φεγγάρι·
ὁ νέος ἐγύρεψε νὰ μπεῖ στῆς λυγερῆς τὴν χάρη

73v

- 20 Η κόρη, ὡς ἦτον φρόνιμη, μὲ γνῶσιν ἐγροικήθη,
καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν νεότερον οὖτως ἀπιλογήθη
«Οὐτενὶς ὁ μέγας οὐρανὸς πέσει κάτω στὸ χῶμα,
κ' ἡ ἀλήθεια, νιότερε, φανερωθεῖ γιὰ ψέμα,
ὅντεν ἴδεῖς τὴν θάλασσαν κι ἀρχίζει νὰ γλυκάνει,
ὅντεν ἴδεῖς εἰς τοὺς νεκροὺς ἀνάστασης βοτάνι,
25 ὅντεν τὸ φέγγος τ' οὐρανοῦ πέσει στὴν γῆν νὰ σβήσει,
τότες ἐσέν, ἀφέντη μου, θέλω γλυκοφιλήσει»
Καὶ μέσα στ' ὅχι καὶ στὸ ναὶ, μέρωμα κ' εἰς ἀγριάδα,
ἔσωνε καὶ κατέφθανε τῆς μέρας ἡ ἀσπράδα.
Ἐκίνα κι ὁ κύρος ἥλιος τοῦ δρόμου νὰ φουσκώνει,
30 τῆς νύκτας τὲς κρυφοκλεψίες νὰ τὲς ξεφανερώνει.
Τότες ὁ νέος ἐμίσευσεν ἀπὸ τὴν κορασίδα
καὶ σὲ καμίαν συνήκασιν δὲν ἥλθαν ὅσο εἶδα.
Δεύτερη νύκτα, ὥρες τρεῖς, ἐκατσε τὸ φεγγάρι
κι ὁ νέος ἐγύρεψε νὰ μπεῖ στῆς λυγερῆς τὴν χάριν.

- 35 Κι ἀπῆτις ἀναπάηκε ἡ στράτα τῶν ἀνθρώπων,
ὅ νέος αὐτεῖνος ἔσωσε στὸ μαθημένον τόπον.
Κ' ἡ κόρη, ὡς ἦτον πρὸς αὐτὸν καμπόσο βαρεμένη,
ἐκάθετο καὶ ὑίμενε κ' ἦτον ἐγνοιασμένη,
ὅτ' ἦτονε στὸν ἔρωτα τοῦ πόθου πλανεμένη,
40 καὶ στῆς ἀγάπης τὴν φιλιὰ ἥτον πεδουσκλωμένη
“Οὐτεν ὁ νέος ἀπέσωσεν ἔξω στὸ παραθύρι
ἡ λυγερὴ ἀπὸ ραθυμιᾶς ἦτονε χρειὰ νὰ γείρει.
Καὶ μὲ τοῦ πόθου τὴν φιλιὰ στὸ παραθύρι σώνει,
ἔφτασεν καὶ ἀκούμπησε κ' ἔλαμψε σὰν τὸ χιόνι.
45 Κι ἀπῆν τὴν εἶδεν ὁ νιότερος, γλυκιὰ ἔχαιρέτισέν την,
κι ἀπὸ τὴν πίκραν τὴν πολλὴ ἐπαρηγόρησέ την.
Κ' εἶπε της «Τάχα, μάτια μου, κρατεῖς μου κακωσύνη
στὰ λόγια, στὴν ὑπόθεσιν τὴν ψευσιὴν ἐκείνη!»
«”Α σοῦ χα θέλει κάκητα, δὲν ἥθελα προβάλει·
50 δοσμένον ἔν’ στὸν ἄνθρωπον ἐσὲν καὶ ἀλλοῦ νὰ σφάλει
Κι ἀν ἥσφαλες ἐκ τὰς ἀρχὰς τὰ σύντυχες μετά σου,
δύνεται τώρα ἡ γνώμη σου ν' ἀλλάξει τὴν καρδιά σου.
Κι ἀν ἔν’ καὶ θέλεις μου καλόν, μηδὲ μὲ πεισματώνεις,
γιατὶ τὸν πόνον, τῆς ἴστιας τὴν φλόγα, μὲ γεμώνεις.

74r

43. δρόμου Α πόθου V; Pernot (1931) corregge: πόθου.
44. ἀκούμπησε A.

- 35 Ἄπῆτις ἀναπάηκεν ἡ στράτα τῶν ἀνθρώπων
ὅ νέος αὐτοῦνος ἔσωσεν στὸν μαθημένον τόπον·
κ' ἡ κόρη, ὡς ἦτον πρὸς αὐτὸν καμπόσο βαρεμένη,
ἐκάθετον κι ὑίμενε, ἥτον κι ἐγνοιασμένη,
διατὸνε στὸν ἔρωταν τοῦ πόθου πλανεμένη,
40 καὶ στῆς ἀγάπης τὴν φιλιὰν ἥτον περιπλεμένη
“Οταν ὁ νέος ἔσωσεν ἔξω ἐκ τὸ παρεθύρι,
ἡ λυγερὴ ἐκ τὴν ραθυμιὰν ἦτονε χρεία νὰ γείρει.
Καὶ μὲ τοῦ πόθου τὴν φιλιὰν στὸ παρεθύρι σώνει·
ἔφτασε κι ἀκούμπησε, κ' ἔλαμψε σὰν τὸ χιόνι.
45 Ωσὰν τὴν εἶδε ὁ νεότερος, γλυκιά ἔχαιρέτησέ την,
ἀπὸ τὴν πίκραν τὴν πολλὴν ἐπαρηγόρησέ την.
Εἶπεν της· «Τάχα, μάτια μου, κρατεῖς μοῦ κακωσύνη
στὰ λόγια, στὴν ὑπόθεσιν τὴν χτεσινὴν ἐκείνη!»
«”Α σοῦ ἥθελα ἔχειν κάκητα, δὲν ἥθελα προβάλει·
50 δοσμένον ἔν’ στὸν ἄνθρωπον, ἐσὲν κι ἀλλοῦ, νὰ σφάλει·
κι ἀν ἥσφαλες ἐκτὲς ἀργὰ στὰ συντυχέματά σου
δύνεται τώρα ἡ γνώμη σου ν' ἀλλάξει τὴν καρδιά σου·
κι ἀν ἔν’ καὶ θέλεις μου καλό, μηδὲν μὲ πεισματώνεις,
γιατὶ τὴν φλόγα τῆς ἴστιας τὸν πόνον μὲ γεμώνεις.

44. ἔλαμψε V.

55 Εἶτα καὶ θέλεις μοῦ κακὸν κ' ἔχεις με δύγιὰ ἔχθρό σου
ν' ἀπέχεις καὶ νὰ μ' ἀγαπᾶς ἔναι στὸν ὄρισμό σου.
"Αν ἔν' καὶ ξεύρεις με γιὰ ἔχθρὸν στὴν ἐδική σου κρίση,
ἔπρεπε νὰ μ' ἀπαρνηθεῖς ὡσὰν τὸ θέλει ἡ φύστρη.
«Ὥ γλυκοπεριστέρα μου, πῶς μοῦ μιλεῖς, κυρά μου
60 ὢ δρόσος τῆς ἀγάπης μου καὶ γλύκα τῆς καρδιᾶς μου!
Δὲν εἶσαι παρηγόρημα τῆς πίκρας μου τῆς τόσης·
θέλημαν ἔχεις νὰ μὲ ζεῖς καὶ ξία νὰ μὲ σκοτώσεις!
Ἐσὺ κρατεῖς στὰ χέρια σου τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς μου,
κ' εἶσ' ἄγγελος μὲ τὸ σπαθὶ νὰ πάρεις τὴν ψυχήν μου.
65 Κ' ἥθελα νὰ 'το μπορετό νὰ 'στεκεις πάντ' ἐμπρός μου
ἀλήθεια στὴν ἐπεθυμία, στὸν πόθον εἶσ' ἔχθρός μου,
διατὶ τέτοια καμώματα μάχην οὐδὲν κρατοῦσι,
οὐδὲ γιὰ μάχην τὰ 'χουσι αὐτεῖνοι ὅπου ποθοῦσι.
Λοιπὸν γιὰ γλυκοποθητὴν σ' ἔχω καὶ γιὰ κυρά μου,
70 γιατὶ γιὰ σὲν ὁ ἔρωτας ἔσφαξε τὴν καρδιά μου
Καὶ σ' δ, τι θέλεις, μ' ὅρισε, νὰ 'μαι κάγω, τρυγόνα,
μὴ μοῦ ζητήξεις μοναχά, ἀφέντρα μου, ἀρρεβώνα,
διατὶ γυρίζω ἐλεύθερος καὶ θὲ νὰ μὲ σκλαβώσεις·
ἔχω καλλιὰ συζώντανον τοῦ Χάρου νὰ μὲ δώσεις!»

74v

55 Εἶτα καὶ θέλεις μοῦ κακό, κι ἔχεις με διὰ ἔχθρό σου
ν' ἀπέχεις καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾶς ἔναι στὸν ὄρισμόν σου.
Κι ἀν ἔν'καὶ ξεύρεις με διὰ ἔχθρὸν στὴν ἐδική σου κρίσιν,
ἔπρεπε νὰ μὲ ἀπαρνηθεῖς ὡσὰν τὸ θέλει ἡ φύσις!»
«Ὥ γλυκοπεριστέρα μου, ὡς μοῦ μιλεῖς, κυρά μου
60 ὢ δρόσο τῆς ἀγάπης μου, καὶ γλύκα τῆς καρδιᾶς μου!
Δὲν εἶσαι παρηγόρημα τῆς πίκρας μου τῆς τόσης·
θέλημαν ἔχεις νὰ μὲ ζεῖς, ξουσία νὰ μὲ σκοτώσεις!
Ἐσὺ κρατεῖς στὸ χέρι σου τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς μου
εἶσαι ἄγγελος μὲ τὸ σπαθὶ, νὰ πάρεις τὴν πνοήν μου.
65 "Ήθελα νὰ ἥτον μπορετὸν νὰ 'στεκεις πάντα ὀμπρός μου,
ἀλήθεια στὴν ἐπεθυμία, στὸν πόθον εἶσαι ἔχθρός μου,
διατὶ τέτοια καμώματα μάχητα δὲν κρατοῦσι,
οὐδὲ διὰ μάχην τὸ 'χουσιν ἐκεῖνοι ὅπου ἀγαποῦσιν.

K' εἰς δ, τι θέλεις, μὲ ὅρισε νὰ εῖμαι κι ἐγώ, τρυγόνα,
70 μὴ μοῦ ζητήξεις μοναχά, κυρά, τὸν ἀρραβώνα,
διατὶ γυρίζω ἐλεύθερος καὶ θὲς νὰ μὲ ντροπιάσεις·
ἔχω κάλλιο συζώντανον τοῦ Χάρου νὰ μὲ δώσεις!»

61. γλύκας V; Legrand (1874a) corregge: πίκρας (cfr. πίκρας A 61).

- 75 «Τὸ λοιπὸν δὲ μ' ἀγαπᾶς στεριὰ καὶ μπιστεμένα,
ἢ τίποτες κακὸ γροικᾶς, ώσδε θωρῶ, γιὰ μένα!»
«Εἴντα κακὸ θὲς νὰ γροικῶ, κυρά, στὴν εὐγενειά σου,
καὶ τί κακὸ μπορῶ νὰ πῶ πρὸς τὰ συγγενικά σου;
‘Ο κύρης σου ἔναι εὐγενικός, μᾶλλον κ' ἡ μητέρα,
80 καὶ σύ ’σαι ἀστέρας λαμπτιρός, νύκτα καὶ τὴν ἡμέρα.
Εἶσαι στὰ πλούτη θησαυρός, τῆς ἐμορφίας ἡ χάρη,
καὶ πᾶσα νέος ὁρέγεται τέτοιαν κόρη νὰ πάρει!»
«Ἄμα γνωρίζεις καὶ θωρεῖς σὲ μένα τέτοια εἰδη,
γιατὶ περηφανεύγεσαι νὰ δώσεις δακτυλίδι!»
85 «Διατὶ ποτὲ τ' ἀντρόγυνα δὲν πέφτου 'σ μία καρδία,
μὰ σὰν ἀπομακρύνουσι χάνουν τὴν ἐρωτίαν.
Σὰν κάμουν ἔνα, δύο παιδιά, τὸν πόθον ἀπαρνοῦνται,
καὶ τὴν ἀγάπην σιχαίνονται, τὸν ἔρωτα λησμονοῦνται.
Κι ὅποιαι νιός, καὶ δὲν πατεῖ στὸν ἔρωταν ἀπάνω
90 στὴν συντροφιὰ τῶν ζωντανῶν ἐγὼ δὲν τόνε βάνω
‘Ωσὰν λαρδὶ κουρουπιαστὸ ὄκτω χροιῶν ἢ δέκα,
ἐδέτοι ἔναι στὸν ἄνθρωπον βλογητικὴ γυναῖκα.
Εὐλόγησεν ὁ ἔρωτας τὸν κουρσεμένον πόθο
πῶς θὲς ν' ἀλλάξω τὸ λοιπὸν ἑκεῖνον ὅπου γνώθω;

75r

- «Τὸ λοιπὸν ὅδε μὲ ἀγαπᾶς καλὰ κι ἐμπιστεμένα,
ἢ τίποτε κακὸ γροικᾶς, ώσδεν θωρῶ, σὲ μένα!»
75 «Εἴντα κακὸ θὲς νὰ γροικῶ, κυρά, στὴν εὐγενείαν σου,
ἢ τί κακὸ μπορῶ νὰ πῶ εἰς τὰ συγγενικά σου
‘Ο κύρης σου ’ναι εὐγενικός, μᾶλλος κ' ἡ μητέρα,
καὶ σ' εἶσαι ἀστέρας ἔκλαμπρος νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν.
Εἶσαι στὰ πλούτη θησαυρός, τῆς ἐμορφίας ἡ χάρις,
80 καὶ πᾶσα εἶς ὁρέγεται τέτοιαν κόρη νὰ πάρει!»
«Ἄμα γνωρίζεις καὶ θωρεῖς σὲ μένα τέτοια εἰδη,
γιατὶ περηφανεῖς ἐσὺ νὰ δώσεις δακτυλίδι;»
«Διατὶ ποτὲ τ' ἀντρόγυνα δὲν στέκουν 'σ μίαν καρδίαν,
μὰ σὰν ἀπομακρύνουσι χάνουν τὴν ἐρωτίαν.
85 Σὰν κάμουν ἔνα, δύο παιδιά, τὸν πόθον ἀπαρνοῦνται,
καὶ τὴν ἀγάπην σιχαίνονται, τὸν ἔρωτα βαριῶνται.
‘Οπούν ’ναι νέος, καὶ δὲν πατεῖ στὸν ἔρωταν ἀπάνω
στὴν συντροφίαν τῶν ζωντανῶν ἐγὼ δὲν τόνε βάνω.
‘Ωσὰν λαρδὶ κουρουπιαστὸ ὄκτω χροιῶν καὶ δέκα
90 ἐδέτοι ’ναι στὸν ἄγουρον βλογητικὴ γυναῖκα
Εὐλόγησεν ὁ ἔρωτας τὸν κουρσεμένον πόθον
πῶς θὲς ν' ἀλλάξω τὸ λοιπὸν ἑκεῖνον ὅπου γνώθω

328r

95 Λοιπόν, μαλαματένη μου, τούτον ὁ νοῦς σου σφάνει,
κι ἂς φάμεν τὴν ἀγάπην μας μὲ διχωστὰ στεφάνι!
Κι ἂς πιοῦμεν ἀπὸ τῆς φιλιᾶς τὸ δροσισμένο μέλι,
κι αὐτὰ τ' ἀρρεβωνιάσματα ὁ νοῦς σου μὴν τὰ θέλει!
Νέα κορούλα βρίσκεσαι, ἐρωτοπλουμισμένη,
100 σκόπησε ὅτι ὁ καιρὸς τὰ κάλλη σου μαραίνει.
ψύγει καὶ συζαρώνει σε, σὲ γερατιὰ σὲ φέρνει,
ὁ θάνατος πλακώνει σε, καὶ τότες τί κερδαίνεις.
Προδώσου τὸ λοιπονιθές κι ἄφεις τὸ δακτυλίδι,
κι ἂς φάμε μὲ συνήβασι βασιλικὸν ἀπίδι,
105 κι ἂς στέκομε τὴν νεότη μας ἀλλήλως μας ὄμαδι,
κι ἂς εἴμεστεν ἐλεύθεροι στοῦ πόθου τὸ λιβάδι,
ὅπού ν' τὰ ρόδα τὰ πολλά, τὰ λούλουδα καὶ τ' ἄνθη,
κ' εἴτις ἔμπει 'σ τέτοιαν ὀδὸν καὶ 'σ τέτοιαν στράτα νά ῥθει,
ἡ ἀγάπη ἔναι ζάχαρη, μέλι καὶ γλυκορίζι, 75v
110 καὶ τὰ παιδιά ἐκ τέσ μάνες τως ὁ ἐρωτας χωρίζει.
Καὶ πάντησμ' εἶμαι χρυσοχός, νὰ κάμνω δακτυλίδια,
νὰ τὰ χαρίζω ἐδῶ καὶ ἑκεῖ σὰ μυρισμένα ἀπίδια;
Ἡ νιότη μου στὰ χέρια σου, μαζὶ μὲ τὸ κορμί μου·
εἴντα θέλεις καλλιώτερο τὸ λοιπονίς, ψυχή μου»

101. φέρνης Α.

107. τάθη Α; Pernot (1931) (v. 608) corregge: τάνθη.

109. γι Α.

Λοιπόν, μαλαματένια μου, τοῦτο ὁ νοῦς σου σφάλλει
κι ἂς φάμε τὴν ἀγάπην μας μὲ διχωστὰ στεφάνι!
95 "Ας πιοῦμε κι ἀπὸ τῆς φιλιᾶς τὸ δροσισμένο μέλι,
κι αὐτὰ τ' ἀρρεβωνιάσματα, ὁ νοῦς σου μὴν τὰ θέλει!
Τέτοια φουδούλα εὑρίσκεσαι, ἐρωτοπλουμισμένη,
σκόπησε τί γιὰ σὲν ὁ καιρὸς τὰ κάλλη σου γεραίνει.
ψύγει καὶ συζαρώνει σε, σὲ γερατιὰ σὲ φέρνει
100 ὁ θάνατος πλακώνει σε, ἀπὸ ἑκεῖ τι κερδαίνεις,
Προδώσου τὸ λοιπονιθές, κι ἄφεις τὸ δακτυλίδι,
κι ἂς φάμε μὲ συνήβασιν βασιλικὸν ἀπίδι.
κι ἂς ἔχομεν τὴν νεότη μας ἀλλήλως μας ὄμαδι,
κι ἂς εἴμεστεν ἐλεύθεροι στοῦ πόθου τὸ λιβάδι,
105 κι ἂς ὅποῦ ν τὰ ρόδα τὰ πολλά, τὰ λούλουδα καὶ τ' ἄνθη
κ' εἰς τις ἔμπει 'σ τέτοιαν ὀδόν, κ' εἰς τέτοιαν στράτα νά ῥθει,
διατὶ ἡ ἀγάπη ἔναι ζάχαρη, μέλι καὶ γλυκορίζι,
καὶ τὰ παιδιά ἐκ τέσ μάνες τους ὁ ἐρωτας χωρίζει.
Καὶ πάντις εἶμαι χρυσοχός νὰ κάμνω δακτυλίδια,
110 νὰ τὰ χαρίζω ἐδῶ κι ἑκεῖ, σὰν μυρισμένα ἀπίδια;
Ἡ νιότη μου στὰ χέρια σου, μαζὶ μὲ τὸ κορμί μου
καὶ τί θελεις καλλιώτερο, τὸ λοιπονέ, ψυχή μου»

πις «Ω Παναγία, ποῦ τά ἡμαθεῖς, καὶ τὸ πολὸν σκολειὸν ἐμπῆκες;
καὶ ξόμπλιασες, καὶ πήρες τα, τίβοτες δὲν ἐφῆκες,
τὸ νά ὑθελες νὰ τὸ καμνες νά ἀπαιρνες τέτοιαν κόρη
καὶ μίλησες ἔτσι χοντρά, σὰ νά ὅσουν ἐκ τὰ ὄρη!
Κι ἀν ἥμουν πάλι Τούρκισσα, ἢ σκλάβας θυγατέρα,
120 ἔτσι δέ μοῦ θελες εἰπεῖ ἐτούτη τὴν ἡμέρα!
‘οπού ὅσαι ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες κι ἀπὸ τοὺς τιμημένους,
κι ἀπὸ καλοὺς κι εὐγενικοὺς στοὺς τόπους γεννημένους,
ἔπρεπεν τούτον εἰς ἐσέν, ἐμένα νὰ διατάσεις,
ἀν ἔβλεπες νὰ πρόδιδα νὰ μὲ καταδικάσεις.
125 Μὰ σὺ δὲ μολογᾶς θεόν, μὰ θὲ νὰ μὲ ντροπιάσεις,
σύρε καλῶς, καὶ μὴ θαρρεῖς ποτὲ νὰ μὲ γελάσεις!»
Καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς σφαλᾶ τὸ παραθύρι
κι ὅμπρὸς ὅπισω ἐγύρισε τοῦ πόθου τὸ ζαφείρι.
Κι δ ἄγουρος ἐγέλασε καὶ ἡμωσε νὰ ξεδράμει
130 εὶς τὸ πεισματικὸν μπορεῖ τῆς λυγερῆς νὰ κάμει.
Ἐμίσεψε καὶ φήκε την, ὥστε νὰ λησμονήσει,
καὶ μὲ καιρὸν νὰ θυμηθεῖ, ὅπισω νὰ γυρίσει.
Διατί τοιε πολυπαθής, τῆς ἐρωτίας κουρσιάρης,
ἐν τοῦ τὴν ἔκαμνε κανέις εἰς τῆς φιλιὰς τὴν χάρη,
135 τεχνίτης εἰς τὴν συντυχιά, δάσκαλος εἰς τὴν πράξη,
καὶ μοναχὴ τὴν ἄφηκεν ὄγιὰ νὰ μὴν πλαντάξει.

76r

115. ἐ... ίκες A; Legrand (1881) corregge: ἐμπῆκες (cfr. V 113 ἐμπῆκες).
116. Lacuna tra τίβοτες ed ἐφίκες A; Legrand (1881) (v. 112) corregge: δὲν
ἐφῆκες (cfr. V 114 δὲν ἀφῆκες).
117. δ A.
121. ἄρχωτες A; Legrand (1881) corregge: ἄρχωνταις.
125. θέναμετροπιάσισ A; Legrand (1881) corregge: ντροπιάσεις.
134. τῆς χάρης A.
136. πλαντάξη A; Pernot (1931) (v. 709) corregge: πλαντάξη.

«Ω Παναγία, ποῦ τά ὑθελες, καὶ τὸ ποίον σκολεῖον ἐμπῆκες;
καὶ ξόμπλιασες κι ἀφῆκες τα, τίποτες δὲν ἀφῆκες!
115 Καλέ μου, καὶ νὰ τὸ καμνες νά ἀπαιρνες τέτοιαν κόρη
καὶ μίλησες ἔτσι χοντρά, σὰν νά ὅσουν ἐκ τὰ ὄρη!
Κι ἀν ἥμουν πάλε Τούρκισσα, ἢ σκλάβας θεγατέρα
ἔτσι δὲν ἔθελες μοῦ πεῖ ἐτούτην τὴν ἡμέρα!

114. ξόπλιασες V.

Καὶ δὲν ἀπέρασε ἀπὸ κεῖ τρακόσιες μία ἡμέρα,
κ' ἥρθε καὶ πολησμόνησεν ἡ ἄσπρη περιστέρα.
Καὶ τότες εὐγοδώθηκεν ὁ νέος ἀρματωμένος,
140 τὸ πόθον ἐδικάζετον καὶ τῆς φιλίας καημένος.
"Αρχιζε καὶ δικάζετον καὶ τὴν φιλίαν ἐρώτα·
ὁ ἔρωτας τὸν ἔσωσεν στῆς λυγερῆς τὴν πόρτα.
Τὴν πρώτην πόρταν ἤνοιξε, τὴν δεύτερην ραγίζει·
οὐδὲ ἄνθρωπος τὸ γροίκισε, οὐδὲ σκυλὶ γαυγίζει.
145 Κ' ηὗρε τὴν κόρην· καὶ κείτετον στ' ὠρίον τῆς τὸ κρεβάτι,
προσκεφαλάδι δλάργυρο στὸ στῆθος τῆς ἐκράτει.
Ο ἄγορος σβήνει τὸ κερὶ καὶ τ' ἄρματά του ἐβγάνει,
κ' εἶπεν «ὅπόγεννήθηκε σήμερον ἀς ἀποθάνει!»
Εἰς τὴν κασέλα ἐκάθησε, ἀτός του ἐξυπολύθη,
150 κι ἐβγάνει τὸ προσκέφαλον τῆς λυγερῆς στὰ στήθη.
"Αβουλά της ἐσίμωσε, στὰ χέρια της ἐμπῆκε,
καὶ τὸ πεθύμαν εὶς καιρὸν εὶς μίαν ὥραν τὸ ποῖκε.
Καὶ ξύπνησεν ἡ λυγερὴ στὰ κανακίσματά της,
καὶ γνώρισε ὅτι ἔχασε εὶς μίον τὴν παρθενιά της.

76v

137. μία ἡμέρα A.
146. στήθο A; Legrand (1881) corregge στῆθος.
150. τὰ στήθη A.
151. ἐσύκωσε A; Pernot (1931) (v. 724) corregge: ἐσίμωσε (cfr. V 133 ἐσίμωσε).
152. καιρὸν A; Pernot (1931) (v. 725) corregge: καιρόν (cfr. V 134 καιρόν). τὸ
μπίκε A; Pernot (1931) (v. 725) corregge: τὸ ποῖκε.

Κ' εὶς αὐτὴν δὲν ἐστράφηκεν τριακόσιες μίαν ἡμέρα
120 κ' ἥρθε κι ἀπαλησμόνησε ἡ ἄσπρη περιστέρα.
Καὶ μέσα 'σ τοῦτον τὸν καιρὸν ὁ νέος ἀρματωμένος
όπου 'τον εὶς τὸν ἔρωταν καὶ τῆς φιλίας καημένος,
στὸν πόθον ἐδικάζετον καὶ τὴν φιλίαν ἐρώτα
οἱ ἔρωτας τὸν ἔσωσε στῆς λυγερῆς τὴν πόρταν.
125 Τὴν πρώτη πόρταν ἤνοιξε, τὴν δεύτερη τσακίζει
οὐδὲ ἄνθρωπος τὸν γροίκησεν οὐδὲ σκυλὶ βαβίζει.
Ηὗρε τὴν κόρη κι ἐκείτετον στ' ὠραίο τῆς τὸ κρεβάτι
δλάργυρο προσκέφαλο στὸ στῆθος τῆς ἐκράτει.
Ο ἄγορος σβένει τὸ κερὶ καὶ τ' ἄρματά του βγάνει,
130 κ' εἶπεν «ὅπόγεννήθηκεν τώρα ἀς ἀποθάνει!»
Κ' εὶς τὴν κασέλα ἐκάθησεν, ἀτός του ἐξυπολύθη
Κ' ἐβγάνει τὸ προσκέφαλον ἐκ τῆς λυγερῆς τὰ στήθη.
"Αβουλά της ἐσίμωσε, στὰ χέρια της ἐμπῆκε,
καὶ τὸ πεθύμαν ἀπὸ καιρὸν εὶς μίαν ὥραν τὸ ποῖκε.
135 Έξύπνησεν ἡ λυγερὴ στὰ κανάκεματά της·
ἐγνώρισεν ὅτι ἔχασεν εὶς μίον τὴν παρθενιά της.

155 Κι ὁ νιότερος πεισματικὰ ἄρχισε νὰ τῆς λέγει,
θωρῶντα πῶς ἐμάνισε εἰς αὐτόνε νὰ κλαίγει.
«Ἐσύ ’σαι ἐκείνη πόλεγες νὰ βάλεις δακτυλίδι,
βάλε ἀρραβώνα χάμαρη καὶ βλόγηση σφαγίδι!»
Καὶ μέσα στὶς ἀγκάλες της τὸν ἄγουρον ἐτήρα,
160 κ’ ἔκλαιγε καὶ βαραίνετον στὴν δολερήν της μοίρα.
Ως πέρδικα μοιρολογᾶ, ὡσὰν τρυγόνα κλαίγει,
καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ νιότερον τοῦτα τὰ λόγια λέγει.
«Ἄ βουληθεῖς νὰ μ’ ἀρνηθεῖς, καὶ νὰ μ’ ἀλησμανήσεις,
εἰς τὴν Τουρκίαν στὰ σίδερα πολλὰ ν’ ἀγανακτήσεις!
165 Σὲ Τούρκικα σπαθὶα βρεθεῖς, σὲ Κατελάνου χέρια·
τὰ κριάτα σου νὰ κόφτουσι μὲ δίστομα μαχαίρια!
Ἀράπηδες νὰ σὲ βροῦσι καὶ Μώροι νὰ σὲ σώσουν,
καὶ σ’ ὄχλον Σαρακήνικον τρεῖς μαχαιρὲς σοῦ δώσουν·
οἱ δύο ν’ ἀγγίζουν στὴν καρδιὰ κ’ ἡ ἄλλη στὰ μυαλά σου,
170 κ’ εἰς τὸν ἀφρὸν τῆς θάλασσας νὰ βροῦσι τὰ μαλλιά σου,
τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια σου νὰ βροῦν εἰς παραγιάλι,
καὶ τὰ μουσούδια τὰ βαστᾶς στὴν ἄμμο νὰ τὰ βγάλει!
Νὰ δράμουν νά ’ρθου νὰ σὲ δοῦ ἐκ τὰ συγγενικά σου,
ἡ μάνα σου νὰ κουρευτεῖ θωρῶντα τὰ μαλλιά σου!

164. ἀγανακτήσει A (margine destro danneggiato); Legrand (1881) corregge: ἀγανακτήσεις (cfr. V 144: ἀγανακτήσεις).

168. Pagina danneggiata: manca la parte finale della sillaba; δώσουν V 148; Pernot (1931) (v. 739) corregge: δώσου.

Κι ὁ ἄγουρος πεισματικά· «Λάβε ἐδά δακτυλίδι,
λάβε ἀρραβώνα χάρκαρι κι εὐλόγησιν σφαγίδι!»
Καὶ μέσα στὲς ἀγκάλες της τὸν ἄγουρον ἐτήρα
140 ἔκλαιγεν κι ἐβαραίνετον τὴν δολερή της μοίρα.
Ως πέρδικα μοιρολογᾶ καὶ σὰν τρυγόνα κλαίγει,
καὶ μετ’ αὐτὸν τὸν νεότερον τοῦτα τὰ λόγια λέγει.
«Ἄ βουληθεῖς νὰ μὲ ἀρνηθεῖς καὶ νὰ μὲ ἀλησμονήσεις,
εἰς τὴν Τουρκίαν στὰ σίδερα πολλὰ ν’ ἀγανακτήσεις!
145 Σὲ Τούρκικα σπαθία σὲ ἴδω, σὲ Κατελάνου χέρια·
τὰ κριάτα σου νὰ κόπτουσιν μὲ δίστομα μαχαίρια!
Ἀράπηδες νὰ σὲ βροῦσιν καὶ Μώροι νὰ σὲ σώσουν,
κ’ εἰς ὄχλον Σαρακήνικον τρεῖς μαχαιρὲς σοῦ δώσουν·
οἱ δύο ν’ ἀγγίζουν στὴν καρδιάν κι ἡ ἄλλη στὰ μυαλά σου,
150 κ’ εἰς τὸν ἀφρὸν τῆς θάλασσας νὰ βροῦσιν τὰ μαλλιά σου!

175 Καὶ τότες νά ’ρθω νὰ σὲ ’δῶ γιὰ παρηγόρημά μου
στὸ ξόδι σου νὰ γδικιοθῶ, νὰ δροσιστεῖ ἡ καρδιά μου!»
Καὶ πάλι κλαίει, θλίβεται, πάλι μοιρολογᾶται,
καὶ μετὰ τὶς γειτόνισσες ἄκουν τὸ τί διηγᾶται·
«’Ακούσετε γειτόνισσες, καὶ συναναθροφές μου,
180 καὶ σεῖς, κοράσια, ξεύρετε, οἱ ξένες καὶ δικές μου·
ἀμέριμνα μὴ κάθεστε, τὸν ὑπνον μὴ ἀγαπάτε,
τὰ μεσημέρια κείτεστε, τὲς νύκτες ἀγρυπνᾶτε!
Διατάσσω σας καὶ λέγω σας γιὰ τὸ δικό μου βάρος,
γιατὶ ὁ ὑπνος εἰς ἐμὲ ἦτον μεγάλος χάρος.
185 Τὸν πόθον εἶχα μέσα μου ὥσαν ἔνα παιγνίδι·
τινὸς οὐδένεν ἐπρόδιδα χωρὶς τὸ δακτυλίδι.
Μὰ στανικῶς δυναστικῶς ἦλθε καὶ πλάκωσέ με,
καὶ τι ’Θελ’ ἔκαμε σὲ μὲ κ’ ὕστερα ἐνέμπαιζέ με.
Λοιπὸν ὅποναι φρόνιμη, ἀσ σφικτομανταλώνει,
190 διατὶ ὁ ἄνδρας τὴν γυνὴ πάντα τήνε κομπώνει.
Σ ’βρύσῃ νερὸ τρεχάμενο στὰ λόγια ’ν’ ἡ γυναίκα·
πιστεύγω το σὰν τὸ γροικῶ φράγκικα καὶ ρωμαίικα.
’Απὸ πολλοὺς νὰ βρεῖς τινα νὰ τὴν εὐλογηθοῦσι,
μὰ πλέα εἶν’ ἐπίβουλοι ὅπον τὴ συγελοῦσι,

190. τὴν ἐ κοπώνει A; Pernot (1931) (v. 761) corregge: ἐκομπώνει.

Καὶ τότες νά ’λθω νὰ σὲ ’δῶ διὰ παρηγόρημά μου
στὸ ξόδι σου νὰ ξηγηθῶ, νὰ δροσιστεῖ ἡ καρδιά μου!»
’Απῆτις ἐθρηνήστηκεν, πάλιν μοιρολογᾶται,
καὶ μετὰ τὲς γειτόνισσες ἥκουν τὸ τι διηγᾶται·
195 «’Ακούσετε, γειτόνισσες, καὶ συναναθροφές μου
καὶ σεῖς, κοράσια, ξεύρετε καὶ συνομήλισσέ μου,
ἀμέριμνα μὴν κάθεσθε, τὸν ὑπνον μὴ ἀγαπάτε
τὰ μεσημέρια κείτεστε, τὴν νύκταν ἀγρυπνᾶτε!
Τοῦτα τὰ λόγια λέγω σας διὰ τὸ δικό μου βάρος.
200 διατὶ ὁ ὑπνος εἰς ἐμὲν ἦτον μεγάλος χάρος!»

195 ἀρνοῦσι καὶ τοὺς ὄρκους τως, τὸ θέλουσι νὰ κάμου,
μὸν ' νὰ χαροῦν λίγον καιρὸν στὰ ψόματα τοῦ γάμου.
Μὴ μὲ κατηγορήσετε, γιατὶ σᾶς τ' ὄρμηνεύγω·
ἀφῆν ἐμπῆκα στὸ χορό, χρειὰ μόναι νὰ χορεύγω!»

77v

Note al testo*

A Titolo Sul titolo *Pήματα κόρης καὶ νέου*cfr. *supra*, *Introduzione*, note 11-13.

A 1-30; V 1-32
Prima unità: primo colloquio tra i due giovani

A 1, V 1 δικάζομαι è molto comune col significato di “discutere”, cfr. Kriaràs (1968-97), s.v.; presente anche in Falieros, *Iστ.* Pernot (1931) corregge l'*incipit* Κόρη καὶ νιός in Κόρη μὲ νιό, eliminando la concordanza *ad sensum*. παρεθύρι (V) è forma settinsulare (presente anche in V 41, 43). Anche in *'Ερωτόκριτος* – sia pure per motivi diversi, legati alla tradizione del testo – si trovano numerosi idiomatismi settinsulari, il cui elenco si trova in Xanthudidis (1973), pp. XVII ss.

A 2, V 2 Sulla forma originaria cretese palatalizzata μνιά (A), corretta in μιάν, cfr. Pernot (1931), p. 119 e Kondossopoulos (1981), p. 24. Tale forma è presente anche nella Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ma viene espunta degli editori: cfr. Bakker, van Gemert (1996), pp. 147 e 149. Sugli aspetti fonetici del dialetto cretese cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.1, pp. 59 ss. La forma originaria di A ὄσα ποδώκεν (= ὡς ἀπόδωκεν) è corretta da Pernot (1931) in ὄσο ποδώκεν – evidentemente sulla base del confronto con il testo di V: ὄσο ποδώσεν (da intendere però: ὄσο ποδώσεν = ὄσο ποὺ ἔδωσεν). La presenza delle due forme verbali differenti pone un problema: se si tratti cioè del verbo ἀποδίδω (A), dai molteplici significati, tra i quali quello di “suonare”, “rintoccare” (cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v.) o non, piuttosto, del verbo δύνω (V), col significato metaforico di χτυπῶ (cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v.). Sul verbo δύνω cfr. anche Chatzidakis (1905), p. 272. Sulle forme di aoristo cappatico cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.2, p. 67. ὡς nel senso di ἔως è già attestato nel greco tardo (papiro): cfr. Liddell, Scott (1968), s.v.; cfr. anche *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.4. Legrand (1874a) espunge l’articolo τοῦ (V 2).

* Per i rinvii lessicali, ove non sia indicato il numero di verso delle opere cui si fa riferimento, si rimanda al glossario dell’edizione indicata.

A 35, V 35 ἀπείτις è la scelta grafica di Bakker e van Gemert (nelle edizioni di Falieros e Θυρία τοῦ Ἀθραάμ). Io adotto però la grafia di Kriaràs (1968-97) ἀπῆτις < ἀπῆς (per analogia con avverbi in -τις). Sulle varianti ἀπείτις, ἀπεῖν cfr. van Gemert (2002), p. 153. La forma ἀναπάτηκε (perfetto da ἀναπαύω, la cui forma cretese è ἀναπένγω) in Ἐρωτόκριτος e Βοσκοπούλα (v. 297). Il verbo ἀναπεύμαι anche in Falieros, *Iστ.*, *passim*.

A 36, V 36 αὐτεῖνος (A) pronomo dalla radice di αὐτός + εινος (sul modello di ἐκεῖνος), cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. La stessa forma anche in Ἐρωτόκριτος. αὐτῶνος (V), da αὐτός con influsso del genitivo ἐκεινοῦ (cfr. Chatzidakis, 1907, pp. 155-6), è presente nei manoscritti di Falieros *Iστ.*, ma espunto dall'editore: cfr. anche Kriaràs (1968-97), s.v. Sulla polimorfia dei pronomi cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.1, pp. 63 ss.

A 37, V 37 καμπόσο (< καν πόσο: cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v.) è forma frequente nel neogreco.

A 38, V 38 ὑμενε da ἀνιμένω (forma cretese): cfr. Pangalos (1955-83), s.v. e Kondossopoulos (1981), p. 26. Su questa forma cfr. Chatzidakis (1905), p. 33; sulla scelta grafica cfr. Xanthudidis (1973), p. 496.

A 39, V 39 ὅτι (A)-διατί (V): in questo caso la forma più dotta è in A, scelta probabilmente per evitare la sillaba in eccesso che rende ipermetro V 39 (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.5). στὸν ἔρωταν τοῦ πόθου genitivo "biblico": cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.3, p. 70 e nota 312. πλαιεμένη è participio perfetto da πλαιοῦμαι, attestato anche in Falieros, *Iστ.*

A 40, V 40 Si noti la variante tra πεδουκλωμένη (A), più colloquiale, e περιπλεμένη (V). πεδουκλώνω anche in Ἐρωτόκριτος; la forma πεδικλώνω (πέδικλων) è attestata in Sophokles (1887), s.v.

A 41, V 41 Pernot (1931) ha corretto inspiegabilmente ἔσωσεν in ἀνέσωσεν. ἐκ è corretto in 'κ da Legrand (1874a) *metri causa*. Sulla forma παρεθύρι (V) cfr. *supra*, V 1.

A 42, V 42 Variante sintattica: ἀπό-ἐκ, entrambe costruite con l'accusativo (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.3, p. 70). γείρει, congiuntivo aoristo di γέρων < ἐγείρω, verbo presente anche in Ἐρωτόκριτος (cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v.).

A 43, V 43 Come osserva van Gemert (1980), p. 167, i termini ἀγάπη, πόθος, φίλοι e talora anche ἔρωτας, singolarmente o combinati tra loro, sono usati per lo più senza distinzione (cfr. anche *supra*, A 39, V 39: ἔρωταν τοῦ πόθου). πόθου τῇ φιλιᾳ (A) è l'esito della correzione apportata da Pernot (1931), in base alla *lectio* di V, che ho accolto, in quanto più sensata. Pernot elimina il ν seguito da sibilante (cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 402), io lo mantengo per il concetto già enunciato di fedeltà alla polimorfia del testo.

A 44, V 44 ἀκούμπω dal latino *accumbo*: si tratta di un prestito risalente all'età medievale, divenuto comune in neogreco (cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v.). Sui prestiti dalle lingue straniere cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.3. Pernot (1931) (v. 621) corregge ἀκούμπησε in ἀποκούμπησε, probabilmente per esigenze metriche.

A 45, V 45 La variante ἀπεῖν (A) appare più popolare di ὠσάν (V). Accolgo la grafia ἀπῆν (ἀπεῖν) < ἀπῆς < ἀφ' ἦς (cfr. *supra*, A 35): cfr. Kriaràs (1968-

97), s.v. Legrand attua in questo caso un intervento minimo, atto a migliorare la lettura metrica: εἶδ' ὁ νεότερος (Legrand, 1874a) e εἶδε ὁ νεότερος (1881).

A 46, V 46 παρηγορῶ cfr. *infra* παρηγόρημα (A 61).

A 47, V 47 τάχα, avverbio classico, mantenutosi anche nel neogreco: cfr. Liddell, Scott (1968) e Sophokles (1887), s.v.

A 48, V 48 ψευσινή (A) è attestato anche in Ἐρωτόκριτος; dal cretese ψέσ (ψέψ < gr. ant. ψέψ per analogia con προθέσ): cfr. Xanthudidis (1973), pp. 647 e 738. χτεσινή (V) è forma panellenica.

A 49, V 49 "A forma equivalente ad ἄν: cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. (attestato, tra l'altro, anche in Falieros, *Iστ.*; in Ἐρωτόκριτος). Sulle due varianti di questo periodo ipotetico in A e V cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.4, p. 73. κάκητα < κακός + -ητα oppure da κακία con influsso dei sostantivi astratti con terminazione -ητα: cfr. Kriaràs (1968-97), s.v.

A 50, V 50 La forma ἔν' del verbo εἶμαι è presente anche in Ἐρωτόκριτος (cfr. Xanthudidis, 1973, p. 546) e nelle opere di Falieros: cfr. Bakker, van Gemert (1972 e 1977); van Gemert (1980). Sul pronomo ἄλλοῦ cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.1, p. 65.

A 51, V 51 Μετά σου (A): il senso potrebbe avvalersi della correzione μου, tuttavia ho preferito non adottarla perché non voglio far violenza al testo (la cui *lectio* comunque non risulta priva di senso). Ho interpretato τὰ σύντυχες μετά σου come τά βρῆκες μετά σου, traducendo liberamente «hai parlato tra te e te, è affar tuo» (cfr. *infra*, *Epimetron*). Il corrispondente verso V 51 contiene una variante più sensata: στὰ σύντυχέματά σου = «nei tuoi discorsi» (σύντυχεμα < σύντυχάνω cfr. Sophokles, 1887, s.v.), così da far pensare che quella di A possa essere una variante dovuta a un inganno della memoria. Μετά σου, presente tra l'altro nell'*Ave Maria* in greco (ὁ Κύριος μετά σου = *Dominus tecum*), è attestato anche in Falieros, *Iστ.* (cfr. van Gemert, 1980, p. 141). Sull'uso di μετά con genitivo, frequente nei testi medievali, cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.3, p. 70. συντυχάνω, in Βοσκοπούλα (v. 428) ed Ἐρωτόκριτος (col significato di διαλέγομαι, συναναστρέφομαι, κουβεντιάζω: cfr. Xanthudidis, 1973, p. 707). Una considerevole variante contrappone ἐκ τὰς ἀρχᾶς di A (ancora ἐκ + accusativo) a ἐκτές di V (corretto da Pernot, 1931, in ἐψές), forma aberrante (cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 341) registrata in Kriaràs (1968-97). Entrambe possono essere varianti: arduo stabilire quale sia la più attendibile. Una situazione simile, pure con variante, in Falieros, *Iστ.* (cfr. van Gemert, 1980, p. 113).

A 53, V 53 ἄν ἔν' καὶ introduce un periodo ipotetico (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.4, p. 73; cfr. anche van Gemert, 1980, p. 77); tale forma è presente anche nella Βελισαρία (Vind. Theol. Gr. 244): cfr. Bakker, van Gemert (1988). Tra i due protagonisti del contrasto comincia qui un discorso piuttosto lungo, che si concluderà solo al v. 58, articolato in diversi periodi ipotetici, incentrato sull'antitesi bene vs. male, amicizia vs. ostilità. In questo senso richiama l'antitesi presente in Falieros, *Iστ.* v. 424. Lo stile di Falieros, infatti, è caratterizzato da una preferenza per le contrapposizioni: cfr. van Gemert (1980), p. 82.

A 54, V 54 Pernot (1931) modifica qui il verso in modo piuttosto arbitrario, sostituendo πόθο a πόνο, presente in entrambi i manoscritti. L'Espresso-

A 115, V 113 Il testo di A in questo punto è corrotto a causa di una macchia (ἐ...ίκες), ma si può integrare in modo efficace grazie a V (ἐμπῆκες): così correge Legrand (1881), seguito da Pernot (1931), che numera il verso come 688 (in corrispondenza del nostro v. 111). σκολειόν è forma dissimilata, con *v* finale per evitare lo iato.

A 116, V 114 ἔξομπλιάζω “esaminare”, “osservare”, presente anche in Ἐρωτόκριτος: cfr. Xanthudidis (1973), p. 638. Su τίβοτες, variante cretese, cfr. van Gemert (2002), p. 153. La versione di V appare decisamente meno felice rispetto a quella di A.

A 117, V 115 Notevole variante sintattica: in A una forma verbale (condizionale), in V un semplice vocativo. Sulla proposizione condizionale cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 338. Legrand (1881) emenda il verso di A in ὡς νάθελες νὰ τώκαμνες νάπταιρνες τέτολαν κόρη seguito da Pernot (1931).

A 118, V 116 ἐκ τὰ ὅρη: per ἐκ con accusativo, cfr. *supra*, A 12, V 10.

A 119, V 117 In V il verso risulta ipermetro per l'epitesi di α nella voce del verbo ἔλματ (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.5).

A 120, V 118 Alla fine di questo verso inizia in V una lacuna, comprovata anche dall'*incipit* del verso seguente con la congiunzione καὶ.

A 121 Sulla forma ἄρχοτες senza *v* come probabile riflesso della parlata cretese cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 243.

A 122 Aplografia per στοῦς, cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.1, p. 54.

A 123-124 ἔπρεπεν... / ἀν ἔβλεπες... periodo ipotetico dell'irrealtà, cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 337.

A 125 θέ non è un futuro, ma mantiene il valore volitivo del verbo θέλω: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 303; inoltre van Gemert (1980), p. 86. Ντροπιάζω con aferesi da ἐντροπή + -ιάζω; la forma del manoscritto (τροπιάσεις senza *v*) riflette la parlata cretese: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 243. Su γεναμένος < γύνομαι (γύννομαι) cfr. *supra*, A 121.

A 127 σφαλᾶ < σφαλῶ < ἀσφαλίζω.

A 128 Su ζαφείρι cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. Cfr. anche Falieros, Ιστ. v. 653 (cfr. van Gemert, 1980, p. 165). Nella poesia amorosa lo zaffiro funge per lo più da termine di paragone per gli occhi della bella: ἔχει τὰ μάτια πλούσια πλιὸν παρὰ τὸ ζαφέριν (Hesseling, Pernot, 1913, p. 62, v. 703); λάμπουσιν καὶ τὰ μάτια σου σὰν ἄδολον ζαφείρι (Pernot, 1931, p. 44, v. 294), ma talora è un appellativo per la stessa fanciulla: Ἀσπρούδι μου, ζαφείρι μου, φοῦμος τῶν κορασίδων (ivi, p. 44, v. 297).

A 129-136; lacuna in V Terza unità: partenza del giovane

A 129 ἔξτρεχω col significato di “cacciare”, “inseguire”, “perseguire” anche in Ἐρωτόκριτος. καὶ μωσε: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 221.

A 130 Interrogativa indiretta: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 333.

A 131 ἐμίσεψεν: mi adeguo alla grafia del manoscritto: cfr. van Gemert (1980), p. 92 e Bakker, van Gemert (1996), p. 150. ὑφηκε cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.2, p. 67; sulla proposizione consecutiva cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 332.

A 132 Il verso risulta poco chiaro: non è facile determinare quale sia il soggetto, probabilmente il giovane.

A 133 πολυπαθής termine presente anche in Falieros, Λόγοι διδακτικοί (cfr. Bakker, van Gemert, 1977).

A 134 ἐν forma dialettale cretese e cipriota, equivalente a δέν: cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. Sull'espressione ἐν τοῦ τὴν ἔκαμνε κανεὶς (corretto da Legrand, 1881, in εἰς τοῦ τὴν), cfr. Battaglia (1961-2002), s.v. *fare*: «farla o fargliene a qualcuno = giocare un tiro, recare dispiacere, dispetto». Legrand (1881), seguito da Pernot (1931) (v. 707) emenda εἰς τῆς φιλιάς τῆς χάρης in εἰς τὴν φιλιάν τῆς χάρης.

A 135 τεχνίτης εἰς τήν συντυχιά, δάσκαλος εἰς τήν πράξη ricorda le qualità di un altro innamorato: μικροῦ πιδεξιωσύνες, / πῶς κολακεύει τὸ φιλίν, πῶς κυβερνᾷ τὸν πόθον ('Έκατόλογα, in Hesseling, Pernot, 1913, p. 18, vv. 179-180).

A 136 Su ὄγιά, forma dialettale cretese presente anche in Ἐρωτόκριτος, cfr. *supra*, A 55. πλαντάξει nella grafia del manoscritto è πλατάξει, con la consueta scomparsa della nasale davanti a consonante muta: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 243.

A 137-152; V 119-134 Quarta unità: ritorno del giovane e sua vendetta

A 137, V 119 ἀπέρασε (A)-ἔστραφηκεν (V): è preferibile la forma di A per il duplice valore di περιώ, che può essere riferito al tempo o anche al giovane.

A 138, V 120 Qui non si registrano che minime varianti morfologiche: aferesi di α ed epitesi del *v*.

A 139, V 121 Pernot, che pone il verso V 121 in corrispondenza del nostro 135 (v. 712), sostituisce ἀρματωμένος con ἔρωτεμένος, con la seguente motivazione: «Si naturelle que soit l'idée d'armes chez un amoureux crétois, elle n'est pas à sa place ici dans la tradition V et ne se justifie guère non plus dans celle de A, du moins telle qu'elle nous est parvenue» (Pernot, 1931, p. 82). εὐγοδώθηκεν < εὐγοδώνω (variante fonetica cretese del panellenico εὐοδώνω) significa “condurre a buon fine”, al medio “riuscire”, cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. Sulla forma cretese cfr. Chatzidakis (1905), pp. 49-50: «che questa forma in -έύγω, -άύγω sia analogica lo si vede dal fatto che i verbi antichi in -βω, -πτω, -φω si sono trasformati in -βγω, quelli in -έύω, -άώ sono diventati in -έύγω, -άύγω». Cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.1.2, p. 60.

A 140, V 122 ὅπούτονε è una *lectio* che si deve a Pernot (1931). Le due stesse appaiono piuttosto diverse nella forma; più sensata la versione di V.

A 141, V 123 Anche stavolta appare più equilibrata la versione di V, per la costituzione più organica del periodo.

A 142, V 124 Su σώνω cfr. *supra*, A 28.

A 143, V 125 (A) ραγίζει (anche in *Βοσκοπούλα, passim*)-(V) τσακίζει. Il verbo cretese τσακίζω ha il significato primario di “disprezzare”, ma anche “cavettare”; in senso metaforico significa anche “distruggere”, “fare a pezzi”, come nel nostro testo: cfr. Pangalos (1955-83), s.v.

A 144, V 126 Le due redazioni varianti equivalenti, entrambe onomatopeiche: γαυγίζω, βαβίζω (cfr. du Cange, 1688 e Kriaràs, 1968-97), presenti anche in *'Ερωτόκριτος*. Legrand (1874a) espunge καὶ metri causa.

A 145, V 127 Ricorda qui la *Liojenniti*: cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 24. Da Pernot questo verso è stato anticipato in corrispondenza del nostro v. 141 (v. 718 della sua numerazione).

A 146, V 128 Variante tra sostantivo primario (προσκέφαλο, V) e derivato (προσκεφαλάδι, A); entrambe le varianti sono attestate in *'Ερωτόκριτος*, come anche ὀλάργυρο. Legrand (1874a) ha στὸ στῆθος τῆς τὸ κράτει.

A 147, V 129 Sulle varianti σβένει-σβήνει, ἐβγάνει-βγάνει cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.1, p. 54.

A 148, V 130 Questa espressione ritorna in diversi testi: in *Βελισαριάδα*, 332; Σήμερον ἔγεννήθημεν, σήμερον τελευτῶμεν (Bakker, van Gemert, 1988, p. 165); in un canto popolare della Mani riportato da Vajakakos (1960), pp. 75-6, vv. 75-77: Σήμερο ἔγεννήθημα, / σήμερο θὰ πεθάνωμε / ή θὰ σωθοῦμε σήμερα. Cfr. anche Legrand (1874a), p. 148, vv. 74-76: “Οσοι πιστοὶ ἐμπρός, παιδιά, / σήμερον γεννηθήκαμεν, / σήμερον νὰ σώθωμεν!”; cfr. inoltre Politis (1969), p. 23, v. 33: Ἔγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θὲ ν' ἀποθάνω (parla Diakos, minacciato da Omer Vrionis).

A 149, V 131 κασέλα: voce di origine veneziana (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.3); inoltre cfr. Kriaràs (1968-97), s.v. Riguardo ἀτός cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 270. La forma ἀτός του è presente anche nei Λόγοι διδακτικοί di Falieros: cfr. Bakker, van Gemert (1977), p. 123. ἐξυπολύθη < ἐξυπολύμαι.

A 150, V 132 Sulle varianti βγάνω-ἐβγάνω cfr. *supra*, *Introduzione*, nota 208.

A 151, V 133 Variante (probabilmente da trascrizione) ἐστίκωσε (A)-ἐσίμωσε (V): la *lectio* di A è stata corretta da Pernot (1931) in base a V (cfr. *apparato critico*).

A 152, V 134 Pernot (1931), che anticipa il verso ponendolo in corrispondenza del nostro 148 (v. 725 della sua numerazione), opera qui due correzioni: ἐκ καιρὸν e εἰς ὥρᾳ μίᾳ (invertendo semplicemente, in quest'ultimo caso, l'ordine delle parole). ποῖκεν (A)-ποῖκεν (V) è variante ininfluente, che altera leggermente la rima in V. La forma ἐποῖκεν è comune nei testi medievali: cfr. *'Ερωτόκριτος* (Xanthudidis, 1973, p. LVI). Sulle forme di aoristo cappatico cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.2, p. 67. Un'espressione equivalente a τὸ πεθύμαν εἰς καιρὸν si trova in *'Αλφάβητος τῆς Ἀγάπης*, in Pernot (1931), p. 28, v. 137 e p. 32, v. 186: πολλῶν χρονῶν τὸν πόθον.

A 153-178; V 135-152

Quinta unità: risveglio della fanciulla; lamenti e maledizioni

A 153, V 135 κανακίσματα τῆς (A) < κανακίζω, forma cretese, e κανακέματα τῆς (V) < κανακένω, sono forme sostanzialmente equivalenti, cfr. le rispettive voci in Kriaràs (1968-97). Il genitivo τῆς è oggettivo (cfr. Tzartzanos, 1989, vol. I, p. 115), non soggettivo (= le carezze che riceveva la ragazza), in contrapposizione col successivo, riferito a παρθενιά, soggettivo. Cfr. *supra*, *Introduzione*, PARR. 2.2.1, pp. 63 ss. e 2.2.3.

A 154, V 136 εἰς μίον (A)-εἰς μίο (V). Si tratta di una forma intermedia nel processo da εἰσιμίαν > εἰσιμίον > εἰσιμίόν > σμίόν > ζιμιό. Chatzidakis (1905), pp. 119-21, nota che ζιμιό non ha niente a che vedere con il sostantivo ζημία (come vorrebbe la paretimologia). Questa forma è presente nei testi cretesi, da Falieros, *Iστ.* (cfr. van Gemert, 1980, p. 140) a *'Ερωτόκριτος* (cfr. Xanthudidis, 1973, p. LVIII).

A 155, V 137 Come è evidente, la scena, così come si delinea in A, si presenta più completa rispetto a quella di V. Non così ritiene Pernot (1931), che espunge i due versi successivi di A (corrispondenti ai nostri vv. 156-157). ἐδά (V) è forma cretese (cfr. Pangalos, 1955-83, s.v.) attestata in varie opere (anche in Falieros, *'Ερωτόκριτος* ecc.).

A 156, V 138 Θωράκων forma di gerundio indeclinabile (cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 2.2.2, p. 69), presente solo in Falieros, *Iστ.*, ma non nelle altre opere dell'autore cretese: cfr. van Gemert (1980), p. 86.

A 158, V 138 χάμαρῃ (A)-χάρκαρι (V) è una variante che rimane problematica, perché non si limita all'aspetto lessicale, ma investe anche la sfera semantica. Χάμαρῃ = “maledizione”, “malanno” è attestato a Creta e Kithira solo nelle maledizioni con il significato di χαμός (come provano le testimonianze dell'Archivio del Lessico storico dell'Accademia di Atene), oltre che nel lessico di Pitikakis (1983), in cui indica più precisamente una malattia e, metaforicamente, ancora una maledizione. Χάρκαρι = “bracciale”, “monile” in base alle testimonianze contenute nell'Archivio del Lessico di E. Kriaràs. Si tratta di due voci entrambe molto rare: privilegiarne una equivale a dare un'interpretazione precisa di questo verso. Infatti se ammettiamo che la forma originaria sia χάρκαρι (come intende anche Pernot, 1931, p. 84), bisogna presupporre una forma di ironia – sia pure grossolana – nell'espressione del giovane (cfr. *supra*, A 75): «Prendi il monile del fidanzamento!»; viceversa, preferire la *lectio* χάμαρῃ equivale ad ammettere la più scoperta e sfrontata offesa rivolta dal giovane a colei che fino a poco prima aveva tanto ceremoniosamente corteggiato: «Prendi la peste del fidanzamento!». Nella mia traduzione («Or l'anatema goditi, lo strazio delle nozze!») ho seguito la versione di A: cfr. *infra*, *Epimetron*, v. 158. Anche in questo, come in altri casi, potrebbe trattarsi di una variante sensata dal suono affine: cfr. *supra*, *Introduzione*, PAR. 1.2.3. Anche le parole successive κι εὐλόγηση σφαγίδι presentano un problema, che Pernot (1931), p. 84 risolve con facilità, correggendo σφαγίδι in σφραγίδι e accentuando co-

sì l'ironia, mentre Legrand in entrambe le sue edizioni (1874 e 1881) legge, come vuole il manoscritto, σφαγίδι. Σφαγίδι potrebbe forse essere un *hapax* derivante da un processo simile a quello che ha originato un *hapax* di Falieros, 1στ. vv. 20 e 224: κοπίδα < κοπίς (cfr. van Gemert, 1980, p. 141); in du Cange (1688) è attestata la forma “σφαγίς” = *cultus macellarius*, nonché σφάγιον = *victima*; in Sophokles (1887) è attestato σφαγῆτις, ἰδος, ἡ (= *jugularis*); in Pan-galos (1955-83) è una forma σφαγή = πόνος. Cfr. anche σφαγί = τὸ σφάξιμον, in *Θυσία τοῦ Ἀθραάμ*, v. 836 (Megas, 1943). Legrand (1874a) traduce questo verso: «Voici une bague, prends-la! Pour anneau de fiançailles voici une chaîne, et du sang pour bénédiction nuptiale». Sulla presenza del sangue come prova della verginità cfr. Διήγησις ἔξαρτετος Βελθάνδρου τοῦ Ρωμαίου vv. 1043-1044 (Cupane, 1995b, pp. 288-9). Quanto alla mia traduzione, con una certa libertà ho reso σφαγίδι “strazio” (cfr. *supra*).

A 159, V 139 στίς (A)-στές (V) si tratta di una variante morfologica che rientra nella polimorfia caratteristica di testi di questo genere. Cfr. *supra, Introduzione*, PAR. 2.2.1, p. 61.

A 160, V 140 Ancora una variante sintattica, στήν (A)-τήν (V): potrebbe trattarsi in quest'ultimo caso di un accusativo di relazione.

A 161, V 141 Ancora una variante sintattica, poco significativa: ώσταν (A)-καὶ σάν (V).

A 162, V 142 Analoga situazione del verso precedente, con la variante πρός (A)-μετά (V).

A 163, V 143 Inizia qui la *Katáρα τῆς ἀπαρνημένης* (cfr. Politis, 1969, pp. 161 ss.; cfr. anche *supra, Introduzione*, note 45, 52). In V lo iato è solo apparente, perché si verifica sinalefe.

A 164, V 144 La sinizesi è dissimulata dall'accento segnato di Τουρκίαν: cfr. *supra, Introduzione*, note 235-237.

A 165, V 145 σὲ τούρκικα σπαθὶ βρεθεῖς: emistichio corrispondente a νὰ πέσῃ εἰς τούρκικα σπαθά, cfr. *Katáρα τῆς ἀπαρνημένης*, v. 16 (Politidis, 1969, p. 162). Sul rapporto della *Riμάδα* con i canti popolari cfr. anche *supra, Introduzione*, PAR. 1.1.3, pp. 23 ss. La menzione dei Catalani riconduce ai primi anni del XIV secolo, allorché l'imperatore Andronico II arruolò per combattere contro i Turchi una compagnia di mercenari catalani, che però si rivoltarono contro gli stessi Bizantini: cfr. Clogg (1998), pp. 17-8. Al riguardo osserva Legrand (1874a), p. xx: «Il faut croire que, à la date où elle a été composée, le souvenir de l'invasion espagnole était encore assez vif en Grèce pour que, parmi les plus grands malheurs souhaités par la jeune fille à son seducteur, se trouve celui de tomber entre les mains des Catalans». Dal canto suo, Pernot (1931), p. 85 ritiene che «Le souvenir des incursions catalanes du XVIe siècle s'est perpétué jusqu'à ce jour et, dans certain contrées de Grèce, le mot *catalan* persiste encore comme une injure».

A 166, V 146 da κρέας attestato in Somavera (1709), s.v. (anche Βοσκοπούλα, v. 202). Sulle varianti dialettali della parola κρέας cfr. anche Chatzidakis (1977), p. 439. δίστομος, aggettivo riferito alle armi da taglio, ricorre in varie opere cretesi (cfr. van Gemert, 1980, p. 171, v. 28). Cfr. al riguardo anche il commento di

Pernot (1931), p. 85: «La mention des coutelas à double tranchant n'est pas rare dans les chants populaires grecs».

A 167, V 147 Ἀράπηδες... Μάροι: l'espressione è ridondante, dato che di fatto non sussiste distinzione tra i due gruppi di nemici.

A 168, V 148 μαχαιρά è nella forma cretese, con scomparsa di τ in seguito a sinnesi. Cfr. anche *supra, A 30 e Introduzione*, PARR. 2.1.1, p. 58 e 2.3, p. 74.

A 169, V 149 μναλό < μναλός con cambiamento di genere (cfr. *supra, Introduzione*, nota 259).

A 170, V 150 μναλά-μαλλιά: tra i due termini c'è assonanza e si realizza una paronomasia (cfr. *supra, Introduzione*, nota 352).

A 171 πόδια, χέρια sono il complemento oggetto, in posizione prolettica, del verbo βροῦσι.

A 172 μουσούδια parola di origine italiana < muso + -oúdi (cfr. Kriarás, s.v.). Cfr. anche *supra, Introduzione*, PAR. 2.3, p. 74.

A 173 δράμω è attestato in *'Ερωτόκριτος* (cfr. Kriarás, 1968-97, s.v.).

A 174 κουρεύομαι cfr. Liddell, Scott (1968), s.v.

A 175, V 151 νά 'λθω è forma evidentemente più dotta della corrispondente di A.

A 176, V 152 γδικιοθῶ (A)-ξηγηθῶ (V) è una variante con affinità di suono, dovuta forse a un errore di memoria. γδικιοθῶ (< γδικιώνομαι = ἐκδικαίωνω) è una forma cretese presente in Falieros (cfr. van Gemert, 1980, p. 113, v. 592) ed *'Ερωτόκριτος*.

A 177, V 153 Variante di rilievo: più colloquiale, nella sua ridondanza, la versione di A, più “costruita” quella di V, che presenta una proposizione temporale con aoristo cappatico (cfr. *supra, Introduzione*, PAR. 2.2.2, p. 67).

A 178, V 154 ἥκου (V), ipercorrettismo per ἄκου (A).

A 179-198; V 153-160 Sesta unità: motivo gnomico

A 179, V 155 L'esortazione alle compagne a stare in guardia dai pericoli della seduzione è un *topos* letterario ben noto: cfr. *supra, Introduzione*, PAR. 1.1.3, pp. 23, 25. La figura della compagna e della vicina è frequente anche in altri cantti popolari: ad esempio *Tῆς ἀπαλησμονημένης* (Politidis, 1969, pp. 115-6).

A 180, V 156 Κοράσια è attestato anche in Ἀλφάβητος τῆς Ἀγάπης (Pernot, 1931, p. 60, v. 476): Τὰ κοράσια τὰ ἔμορφα. Si ha qui un costrutto *ad sensum*, in quanto il vocativo κοράσια è neutro, ma gli aggettivi sono concordati al femminile.

A 181, V 157 μὴ κάθεστε; Pernot (1931) anticipa il verso in corrispondenza del nostro 175 (v. 752 della sua numerazione) ed espunge (evidentemente per esigenze metriche) l'articolo di ὑπνον.

A 182, V 158 Sui riferimenti alle vicine cfr. *supra, Introduzione*, nota 54.

A 183, V 159 Variante: in V la *climax* viene meno, sostituita dalla prolessi del complemento oggetto.

- A 184, V 160 χάρος in questo caso una chiara metafora, nel senso di “rovina”. Cfr. *supra*, A 74.
- A 185 τὸν πόθο ώσταν ἔνα παιγνίδι l’immagine richiama il titolo di *Ἐρωτοπαίγμα*.
- A 186 L’uso dell’imperfetto indica qui una situazione irreale (cfr. *supra, Introduzione*, nota 337).
- A 187 στανικῶς la forma dell’aggettivo è attestata in du Cange (1688), s.v.; l’avverbio in Falieros, *Iστ. v.* 542.
- A 188 τι θελά̄ ἔκαμε σὲ μέ si tratta di un vero e proprio eufemismo, anche piuttosto convenzionale, che allude alla violenza subita dalla fanciulla: cfr. *supra, Introduzione*, PAR. 2.4.2, p. 83. Legrand (1881) legge εἰ τ’ ἥθελε.
- A 190 κοπώνει cfr. Kriaràs (1968-97): nel manoscritto aplografia per κομπώνω < κομβόνω < κομβώ (cfr. anche Lampe, 1961, s.v.) Nella forma κομπώνω è attestato in *Ἐρωτόκριτος* (cfr. Xanthudidis, 1973, p. 581). Legrand (1881) legge τὴν ἐκοπώνει (cfr. *supra*, A 90).
- A 191 Σ’ in luogo di σά: audace elisione, operata evidentemente con l’intento di regolarizzare il verso dal punto di vista metrico. Cfr. *supra, Introduzione*, PAR. 2.5.
- A 192 πιστεύγω: sull’epentesi di γ nei verbi in -έύω cfr. *supra*, A 139. φράγκικα καὶ ρωμαϊκά: cfr. Dellaportas, I, 1210, in Manusakas (1995), p. 252: ἔμαθα τάχα γράμματα φράγκικα καὶ ρωμαϊκά.
- A 193 Sul partitivo con ἀπό + accusativo cfr. *supra, Introduzione*, nota 314. Perché questo verso abbia senso è necessario correggere con una segmentazione diversa la *lectio* del manoscritto e presupporre una concordanza a senso di εὐλογηθούσι con πολλούς e non con τινά. Si tratta comunque di un verso disarmonico, effettivamente non adeguato al livello complessivo del componimento.
- A 194 πίβουλος: attestato anche in *Ἐρωτόκριτος* (cfr. Xanthudidis, 1973, p. 667).
- A 195 Su ἀρνοῦστι cfr. *supra, Introduzione*, nota 282.
- A 196 μον’ = μόνον (Kriaràs, 1968-97). Questa forma è presente anche in Falieros, *Iστ. v.* 92.
- A 197 δρμηνεύγω è forma cretese dall’antico ἐρμηνεύω con diverse varianti: ἀρμηνεύω, ἐρμηνεύγω, δρμηνεύω (cfr. Kriaràs, 1968-97, s.v. ἀρμηνεύω).
- A 198 ἀφῆν: cfr. *supra*, A 35 e A 45 (ἀπῆν).

*Index verborum**

- ἄγουρος, δ
A 129, 147; V 129, 137
ἄγουρον A 159; V 90, 139
ἀγριάδα, ἡ
ἀγριάδα A 27; V 27
ἀγρυπνῶ
ἀγρυπνᾶτε A 182; V 158
ἀδελφοσύνη, ἡ
A 7; V 11
ἀκούω
ἀκου A 178
ἀκούσετε A 179; V 155
ήκου V 154
ἀκουμπῶ
ἀκούμπησε A 44; V 44
ἀλήθεια, ἡ
A 18; V 22
ἀλήθεια A 66; V 66
ἀλησμονῶ
ἀλησμονήσεις
A 163; V 143

* Non sono compresi nel presente indice l’articolo determinativo e la congiunzione καὶ. Inoltre non vengono distinte le forme toniche e atone del pronome personale di prima e seconda persona singolare, ma soltanto la funzione di possessivo. Le forme riportate sono quelle presenti nei due testi editi; questo vale anche per l’accento, di cui viene riportata la forma segnata nel manoscritto (non corretta nell’edizione) anche quando nella lettura bisogna presupporre la sinizesi.

ἀλλάζω
ἀλλάξω Α 94; V 92
ἀλλάξει Α 22, 52; V 14, 52
ἀλλήλως
 Α 105; V 103
ἄλλος, ή, ο
ἄλλη Α 169; V 149
ἄλλον Α 50; V 50
ἄμα
 Α 83; V 81
ἀμέριμνα
 Α 181; V 157
ἄμμος, ή
ἄμμο Α 172
ἄν
 Α 51, 53, 57, 119, 124; V 51, 53, 57, 117
ἀναπαύομαι
ἀναπάτηκε Α 35
ἀναπάτηκεν V 35
ἀνάσταση, ή
ἀνάστασης Α 20; V 24
ἀναστεναγμός, δ
ἀναστεναγμούς Α 127
ἄνδρας, δ
 Α 190
ἄν τε καί
 Α 53, 57; V 53, 57
ἄνθος, τό
ἄνθη Α 107; V 105
ἄνθρωπος, δ
 Α 144; V 126
ἄνθρωπον Α 50, 92; V 50
ἀνθρώπων Α 35; V 35
ἀνιμένω
ἀνίμενε V 38
'νιμενε Α 38
ἀνοίγω
ἄνοιξε V 125
'ῆνοιξε Α 143
ἀντρόγυνο, τό
ἀντρόγυνα Α 85; V 83

ἀπολησμούς
ἀπαλησμόνησε V 120
'πολησμόνησεν Α 138
ἀπάνω
 Α 89; V 87
ἀπαρνοῦμαι
ἀπαρνοῦνται Α 87
ἀπαρνόνται V 85
ἀπαρνηθεῖς Α 58; V 58
ἀπέχω
ἀπέχεις Α 56; V 56
ἀπήν
 Α 45
ἀπῆτις
 Α 35; V 35, 153
ἀπίδι, τό
 Α 104; V 102
ἀπίδια Α 112; V 110
ἀπλογοῦμαι
ἀπλογήθη V 20
ἀπό
 Α 31, 42, 46, 97, 121 (2 volte), 122,
 137, 193; V 1, 31, 46, 95, 100
ἀποδίδω
ἀπόδωκεν Α 2
ἀπομακρύνω
ἀπομακρύνουσι Α 86
ἀπομακρύνουσιν V 84
ἀποθαίνω
ἀποθάνει Α 148; V 130
ἀποσώνω
ἀπέσωσεν Α 41
ἀποφρύσσω
ἀποφρύσσει Α 13; V 17
'Αράπης, δ
'Αράπηδες Α 167; V 147
ἀργά
 V 51
ἄρμα, τό
ἄρματα Α 147; V 121
ἄρματωμένος, η, ο
 Α 139; V 121

ἀρνοῦμαι
ἀρνοῦσι Α 195
ἀρνηθεῖς Α 163; V 143
ἄρραβώνας, δ
ἄρραβώνα Α 158; V 70, 138
ἄρραβώνιασμα, τό
ἄρραβώνιάσματα V 96
ἄρρεβώνας, δ
άρρεβώνα Α 72
ἄρρεβώνιασμα, τό
άρρεβώνιάσματα A 98
ἀρχή, ή
ἀρχάς Α 51
ἀρχίζω
ἀρχίζει V 23
ἀρχιζε Α 141
ἀρχισε Α 155
ἀρχίσει Α 13, 19; V 17
ἄρχοντας, δ
ἄρχοντες Α 121
ἄς
 Α 96, 97, 104, 105, 106, 148, 189; V
 94, 95, 102, 103, 104, 130
ἀσπάλαθος, δ
ἀσπάλαθους Α 23
ἀσπάλαθρος, δ
ἀσπάλαθρο V 15
ἀσπούργιτας, δ
ἀσπούργιτα Α 10; V 8
ἀσπράδα, ή
 Α 28; V 28
ἀσπρος, η, ο
ἀσπρος Α 9; V 7
ἀσπρη Α 138; V 120
ἀστέρας, δ
 Α 80; V 78
ἀτός
 Α 149; V 131
ἀνγή, ή
αὐγῆς Α 2; V 1
αὐτεῖνος, η, ο
αὐτεῖνος Α 36

αύτεῖνοι Α 68
αύτός, ή, ό
αύτόν Α 37, 116, 162; V 20, 37, 142
αύτόνε Α 156
του Α 22, 134, 149; V 22, 131
του (poss.) Α 4, 147; V 4, 14, 129
τον Α 90, 142; V 88, 124, 126
το Α 144
αύτήν V 119
την Α 45 (2 volte), 46, 131, 134, 136,
 193; V 45 (2 volte), 46
τη Α 194
της Α 47, 151, 155; V 47, 133
 (poss.) Α 145, 146, 151, 153, 154, 159,
 160; V 127, 128, 133, 135, 139, 140
τές Α 30; V 30
αύτά Α 98; V 96
τά Α 98, 112, 115, 116, 172 (2 volte)
τους (poss.) Α 195; V 108
τως (poss.) Α 110
αύτοῦνος
 V 36
ἀφέντης, δ
ἀφέντη Α 26; V 26
ἀφέντρα, ή
 Α 72
ἀφήν
 Α 198
ἀφήνω
ἀφες Α 103; V 101
ἀφῆκες V 114 (2 volte)
ἐφῆκες Α 116
ἀφῆκεν Α 136
'φῆκε Α 131
ἀφρός, δ
ἀφρόν Α 170
ἀφρό V 150
βαβίζω
βαβίζει V 126
βάζω
βάλεις Α 157
βάλε Α 158

βάνω Α 90; V 88
βαραίνω
βαραίνετον Α 160
 ἐβαραίνετον V 140
βαριοῦμαι
 βαριῶνται V 86
 βαρεμένη Α 37; V 37
βάρος, τό
 Α 183; V 159
βασιλικός, ἡ, ὁ
 βασιλικόν Α 104; V 102
βαστῶ
 βαστᾶς Α 172
βγάζω
 βγάλει Α 172
βγάνω
 βγάνει V 129
βλέπω
 ἐβλεπεις Α 124
 εἰδα Α 32; V 32
 εἶδε V 45
 εἶδεν Α 45
 ἵδω V 145
 δῶ A 175
 ἵδεῖς Α 10, 12, 13, 19, 23; V 8, 10, 14, 15,
 17, 23, 24
 δοῦν Α 173
βλόγηση, ἡ
 βλόγησης Α 158
βλογητικός, ἡ, ὁ
 βλογητική Α 92; V 90
βοτάνι, τό
 Α 20; V 24
βούλομαι
 βουληθεῖς Α 163; V 143
βουνί, τό
 βουνί A 12
βουνό, τό
 βουνό V 10
βρίσκω
 βρεῖς Α 193

βροῦν Α 171
 βροῦσι Α 167, 170
 βροῦσιν V 147, 150
 βρῆκες V 113
 βρίσκεσαι Α 99
 βρεθεῖς Α 165
 βρεθεῖ Α 20
βρόση, ἡ
 βρύση Α 191
γάδαρος, δ
 V 13
γάιδαρος, δ
 Α 21
γάμος, δ
 γάμου Α 196
γαυγίζω
 γαυγίζει Α 144
γδικιώνω
 γδικιωθῶ Α 176
γειτόνισσα, ἡ
 γειτόνισσεις Α 178, 179; V 154, 155
γελάω
 γελάσεις Α 126
 ἐγέλασε Α 129
γεμώνω
 γεμώνεις Α 54; V 54
γεννάω
 γεννήθηκε Α 148
 γεννήθηκεν V 130
 γεννημένους Α 122
γεράινω
 γεράινει V 98
γερατία, ἡ
 Α 101; V 99
γέρινω
 γείρει Α 42; V 42
γῆ, ἡ
 γῆ A 25
 γῆν V 25
γιά
 Α 18, 20, 68, 69 (2 volte), 70, 76,
 175, 183; V 22, 98

γιατί
 Α 54, 70; V 54, 82
γίνομαι
 γενεῖ Α 9, 21; V 7, 13
 γένει V 15
 γενοῦν Α 23
 γενοῦσι Α 24
 γενοῦσιν V 16
γλύκα, ἡ
 Α 60; V 60
γλυκάνω
 γλυκάνει Α 19; V 23
γλυκία
 Α 45; V 45
γλυκοπεριστέρα, ἡ
 Α 59; V 59
γλυκοποθήτης, ἐς
 γλυκοποθήτη Α 69
γλυκορύζη, τό
 Α 109; V 107
γλυκοφιλῶ
 γλυκοφιλήσει Α 26; V 26
γνῶθω
 Α 94; V 92
γνώμη, ἡ
 Α 52; V 52
γνωρίζω
 γνωρίζεις Α 83; V 81
 γνώρισε Α 154
 ἐγνώρισεν V 136
γνῶσις, ἡ
 γνῶσιν Α 15; V 19
γροικῶ Α 77, 192; V 75
γροικᾶς Α 76; V 74
γροίκησε Α 144
 γροίκησεν V 126
 ἐγροικήθη Α 15; V 19
γυναῖκα, ἡ
 Α 92, 191; V 90
γυνή, ἡ
 γυνή Α 190
γυρεύω

ἐγύρεψε Α 34; V 34
γυρίζω
 Α 73; V 71
 γυρίσει Α 132
 ἐγύρισε Α 128
δακτυλίδι, τό
 Α 3, 84, 103, 157, 186; V 3, 4, 82, 101,
 137
 δακτυλίδιν A 4
 δακτυλίδια A 101; V 109
δάσκαλος, δ
 Α 135
δέ
 Α 120
δεύτερος, η, ο
 δεύτερη Α 33, 143; V 33, 125
δέκα
 Α 91; V 89
δένυ
 Α 4, 32, 49, 61, 75, 85, 89, 90, 116,
 125, 137; V 4, 32, 49, 61, 67, 84, 87,
 88, 114, 118, 119
διά
 V 55, 57, 68, 151, 159
διατάσσω
 Α 183
διατάσσεις Α 123
διατί
 Α 67, 73, 85, 133, 190; V 39, 67, 71,
 83, 107, 160
δίδω
 δίδει Α 4; V 4
πόδοσεν V 2
δώσεις Α 74, 84; V 72, 82
δώσει Α 5; V 5
δώσουν Α 168; V 148
δοσμένον Α 50; V 50
διηγοῦμαι
 διηγάται Α 178; V 154
δικάζομαι
 δικάζεται Α 1; V 1

δικάζετον Α 141
 ἐδικάζετον Α 140; V 123
 δικός, ἡ, δ
 δικό Α 183; V 159
 δικές Α 180
 δίστομος, ον
 δίστομα Α 166; V 146
 διχωστά
 Α 96; V 94
 διώχνω
 διώχνει Α 10; V 8
 δολερός, ἡ, δ
 δολερή Α 160; V 140
 δρόμος, δ
 δρόμου Α 29; V 29
 δροσίζομαι
 δροσιστεῖ Α 176; V 152
 δροσισμένο Α 97; V 95
 δρόσος, δ
 Α 60
 δρόσο Β 60
 δύναμαι
 δύνεται Α 52; V 52
 δυναστικῶς
 Α 187
 δύο (δύο)
 Α 87, 169; V 85, 149
 ἐβγάνω
 ἐβγάνει Α 147, 150; V 132
 ἐγνοιασμένος, η, ο
 ἐγνοιασμένη Α 38; V 38
 ἐγώ
 Α 71, 90; V 69, 88
 μου Α 47, 53, 55, 59, 65, 72, 95, 120, 185,
 198 (μο-); V 47, 53, 55, 59, 65, 70, 118
 μου (poss.) Α 26, 47, 59 (2 volte), 60
 (2 volte), 61, 63, 64, 66, 69, 70, 72,
 113 (2 volte), 114, 175, 176, 179, 180,
 183; V 26, 47, 59 (2 volte), 60 (2 volte),
 61, 63, 64, 66, 93, 111 (2 volte),
 112, 115, 151, 152, 155, 156, 159

ἐμέ Α 184
 ἐμέν A 14; V 18, 160
 μέ (με) A 53, 54, 55, 57, 62 (2 volte), 73,
 74, 124, 125, 126, 187, 188 (2 volte),
 197; V 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62 (2 volte),
 71, 72, 73, 143 (2 volte);
 μ' Α 56, 58, 71, 75, 163 (2 volte)
 ἐμένα A 123
 μένα Α 76, 83; V 74, 81
 ἐδά
 V 137
 ἐδέτσι
 Α 92; V 90
 ἐδικός, ἡ, δ
 ἐδική Α 57; V 57
 ἐδῶ
 Α 112; V 110
 εἰ
 Α 108, 130
 εἶδος, τό
 εἶδη Α 83; V 81
 εῖμαι
 Α 111; V 69, 109
 μαι Α 71
 εῖσαι Α 61, 81; V 61, 64, 66, 78, 79
 εῖσ' Α 64, 66
 σαι Α 80, 121, 157
 εῖν' Α 194
 ἔναι Α 79, 92, 109; V 56, 107
 ἔν' Α 50
 ναι Α (in crasi) 89, 189, 198; V 77, 87,
 90
 ν' Α 107; V 105
 εἴμεστεν Α 106; V 104
 ἥμουν Α 119; V 117
 ἥσουν Α 118
 σουν Α 118; V 116
 ἥτον Α 15, 38, 40, 42, 184; V 19, 37, 38,
 39, 40, 65, 160
 ἥτονε Α 39; V 42
 τονε Α 133

το Α 65
 εῖντα
 Α 77, 114; V 75
 εῖς
 V 85
 ἔνα Α 87, 185
 να Α 1, V 1
 μία Α 85, 137
 μίαν Α 152; V 2, 83, 119, 134
 μνιά Α 2
 εἰς
 Α 12, 27, 123, 134, 135 (2 volte), 149,
 152 (2 volte), 156, 164, 170, 171, 184;
 V 24, 27, 69, 76, 106, 119, 122, 131,
 134, 144, 148, 150, 160;
 ε' Α 85, 108 (2 volte), 115; V 83, 106,
 113, 121
 εἰς μίον
 Α 154
 εἰς μίο V 136
 εῖτα
 Α 55; V 55
 εῖτις
 Α 108
 ἐκ
 Α 51, 110, 118, 173; V 10, 41, 42, 108,
 116, 132
 ἐκεῖ
 V 110
 κεῖ Α 112, 137
 ἐκεῖνος, η, ο
 ἐκείνη Α 48, 157
 ἐκείνον Α 94; V 92
 ἐκείνην V 48
 ἐκείνοι V 68
 ἐκτές
 V 51
 ἐκλαμπρος, ον
 ἐκλαμπρος V 78
 ἐλεύθερος, α, ο
 ἐλεύθερος Α 73; V 71
 ἐλεύθεροι Α 106; V 104

ἐμεῖς
 μας Α 105; V 103
 μας (poss.) Α 96, 105; V 94, 103
 ἐμορφιά, ἡ
 ἐμορφᾶς Α 81; V 79
 ἐμπαίζω
 ἐνέμπαιζε Α 188
 ἐμπιστεμένος, η, ο
 ἐμπιστεμένα V 73
 μπιστεμένα Α 75
 ἐν
 Α 134
 ἐξυπολύματι
 ἐξυπολύθη Α 149; V 131
 ἔξω
 Α 41; V 41
 ἐπεθυμία, ἡ
 ἐπεθυμά A 66
 ἐπεθυμία V 66
 ἐπίβουλος
 πίβουλοι Α 194
 ἐπιθυμῶ
 πεθύμα V 134
 πεθύμαν Α 152
 ἐπιλογοῦματι
 ἐπιλογήθη Α 16
 ἔρχομαι
 ἥλθε Α 187
 ἥλθαν V 32
 ἥλθασιν Α 32
 λθω V 151
 ἥρθε Α 138; V 120
 ρθω Α 175
 ρθει Α 108; V 106
 ρθουν Α 173
 ἔρωτας, δ
 Α 70, 93, 110, 142; V 91, 108, 124
 ἔρωτα Α 39, 88; V 86
 ἔρωταν Α 89; V 39, 87, 122
 ἔρωτάω
 ἔρώτα Α 141; V 123

ἐρωτία, ḡ
 ἐρωτίας A 133
 ἐρωτίαν A 86; V 84
 ἐροτοπλουμασμένος, η, ο
 ἐροτοπλουμισμένη A 99; V 97
 ἐσύ
 A 63, 157; V 63, 82
 σύ A 80, 125
 σοῦ A 49, 51, 168; V 49, 148
 σου (poss.) A 52 (2 volte), 55, 56, 57, 63, 77, 79, 95, 98, 100, 113, 166, 169, 170, 171, 173, 174 (2 volte), 176; V 51, 52 (2 volte), 55, 56, 57, 63, 75, 76, 77, 93, 96, 98, 101, 146, 149, 150, 152
 ἐσέν A 26, 50, 123; V 26, 50
 σέν A 14, 70; V 18, 98
 σέ A 101 (2 volte), 102, 167 (2 volte), 173, 175; V 99 (2 volte), 100, 145, 147 (2 volte), 151
 σ' A 69
 ἐτοῦτος, η, ο
 ἐτούτη A 120
 ἐτούτην V 118
 ἔτσι
 A 118, 120; V 116, 118
 εὐγένεια, ḡ
 εὐγενειά A 77
 εὐγενείαν V 75
 εὐγοδών
 εὐγοδώθηκεν A 139
 εὐγενικός, η, ο
 εὐγενικός V 77
 εὐγενικούς A 79, 122
 εὐλόγηση, ḡ
 εὐλόγηση V 138
 εὐλογῶ
 εὐλόγησεν A 93; V 91
 εὐλογήσει A 14; V 17
 εὐλογηθούσι A 193
 εὑρίσκω
 εὑρίσκεσαι V 97

ηῦρε A 145; V 127
 ἐχθρός, δ
 A 66; V 66
 ἐχθρό V 55
 ἐχθρόν V 57
 χθρό A 55
 χθρόν A 57
 ἔχω
 A 69, 74; V 72, 88
 ἔχεις A 55, 62; V 55, 62
 ἔχομεν V 103
 ἔχομε A 105
 χουσιν A 68; V 68
 ἔχειν V 49
 εἰχα A 185
 χα A 49
 ζαφείρι, τό
 A 128
 ζάχαρη, ḡ
 A 109; V 107
 ζητῶ
 ζητᾶ A 3; V 3
 ζητήξεις A 72; V 70
 ζῶ
 ζεῖς A 62; V 62
 ζωῆ, ḡ
 ζωῆς A 63; V 63
 ζωτανός, η, ο
 ζωτανῶν A 90; V 88
 ἦ
 A 91; V 74
 ἥμος, δ
 A 22, 29; V 29
 ἥλιον V 14
 ἥμέρα, ḡ
 ἥμέρα A 80, 120, 137; V 78, 118, 119
 θάλασσα, ḡ
 A 11; V 9
 θάλασσας A 170; V 150
 θάλασσαν A 19; V 23
 θάνατος, δ
 A 102; V 100

θαρρῶ
 θαρρεῖς A 126
 θεγατέρα, ḡ
 V 117
 θέλημα, τό
 θέλημαν A 62; V 62
 θέλω
 A 26; V 26
 θέ A 125;
 θές A 73, 77, 94; V 71, 75, 92
 θέλεις A 53, 55, 71, 114; V 53, 55, 69, 112
 θέλει A 5, 49, 58, 98; V 5, 58, 96
 θέλουσι A 195
 θέλουσιν A 14; V 17
 ήθελα A 49, 65; V 49, 65
 θέλ A 188
 ήθελες V 118
 θέλεις A 117, 120; V 112
 θεός, δ
 θεόν A 125
 θησαυρός, δ
 A 81; V 79
 θλίβω
 θλίβεται A 177
 θρηνῶ
 ἐθρηνήστηκεν V 153
 θυγατέρα, ḡ
 A 119
 θυμάμα
 θυμηθῆ A 132
 θωρῶ
 A 76; V 74
 θωρεῖς A 83; V 81
 θωρῶντα A 156, 174
 ίστια, ḡ
 ίστιας A 54; V 54
 ίτις
 A 16
 καπμένος, η, ο
 καπμένος A 140; V 122
 κάθομαι
 ἐκάθετο A 38

ἐκάθετον V 38
 ἐκάθησε A 149
 ἐκάθησεν V 131
 ἐκατσε A 33; V 33
 κάθεσθε A 181; V 157
 καιρός, δ
 A 100; V 98
 καιρό A 132
 καιρόν A 196; V 121, 134
 καιρούς A 152
 κάκητα, ḡ
 κάκητα A 49; V 49
 κακό, τό
 A 76, 77, 78; V 55, 74, 75, 76
 κακόν A 55
 κακωσύη, ḡ
 A 47; V 47
 κάλλος, τό
 κάλλη A 100; V 98
 καλός, η, ο
 καλέ V 115
 καλούς A 122
 καλλίτερο V 112
 καλλιώτερο A 114
 καλό, τό V 53
 καλόν A 53
 καλῶς A 126
 καλά V 73
 καλλιά A 74
 κάλλιο V 72
 κάμνω
 A 111; V 109
 κάμουν A 7, 8, 87, 130; V 85
 κάμου A 195
 ήκαμνες A 117; V 115
 ἔκαμνε A 134
 ἔκαμε A 188
 καμπόσο
 A 37; V 37
 κάμψα, τό
 καμώματα A 67; V 67

κανάκεμα, τό
κανακέματα V 135
κανάκισμα, τό
κανακίσματα A 153
κανεῖς, καμία, κανένα
κανεῖς A 134
καμία A 32
καμίαν V 32
καρδιά, ἡ
 A 176
καρδία, ἡ V 152
καρδιᾶς A 60
καρδίας V 60
καρδίαν V 83
καρδιάν V 149
καρδιά A 52, 70, 169
καρδιά A 85; V 52
κασέλα, ἡ
κασέλα A 141; V 131
κάτα, ἡ
 A 8; V 12
καταδικάζω
καταδικάσεις A 124
καταντάνω
κατάντανε A 28
Κατελάνος, δ
Κατελάνου A 165; V 145
κατεφθάνω
κατέφθανε V 28
κατηγορῶ
κατηγορήσετε A 197
κάτω
 A 17; V 21
κει
 V 100
κεῖμαι
κείτετον A 145
ἐκείτετον V 127
κείτεστε A 182; V 158
κερδαίνω
κερδαίνεις A 102; V 100

κερί, τό
κερί A 147; V 129
κινῶ
 ἐκίνα A 29; V 29
κλαίω
 κλαίει A 177
 κλαίγει A 156, 161; V 141
 ἔκλαιγε A 160
κόμπωμα, τό
κομπώματα A 5; V 5
κομπώνω
κομπώνει A 190
κόππω
κόπτουσιν V 146
κόρακας, δ
 A 9
κόρακα V 7
κοράσι, τό
κοράσια A 180; V 156
κορασίδα, ἡ
κορασίδα A 31; V 31
κόρη, ἡ
 A 1, 3, 15, 37, 82, 117; V 3, 19, 37, 80,
 115
κόρης A 4; V 4
κόρην A 145; V 127
κορμί, τό
κορμί A 113; V 111
κορούλα, ἡ
 A 99
κουρεύω
κουρευτεῖ A 174
κουρουπιαστός, ἡ, δ
κουρουπιαστό A 91; V 89
κουρσεμένος, η, ο
κουρσεμένον A 93; V 91
κουρσιάρης, δ
 A 133
κουρφόβλεψη, ἡ
κουρφόβλεψες A 30

κόφτω
κόφτουσι A 166
κρατῶ
κρατεῖς A 47, 63; V 47, 63
κρατοῦσι A 67
κρατοῦσιν V 67
ἐκράτει A 146; V 128
κρεβάτι, τό
κρεβάτι A 145; V 127
κρίας, τό
κριάτα A 166; V 146
κριθάρι, τό
κριθάρια A 11; V 9
κρίση, ἡ
 A 57
κρίσις, ἡ
κρίσιν V 57
κρυφοκλεψία, ἡ
κρυφοκλεψίες V 30
κρυφός, ἡ, δ
κρυφά A 5; V 5
κύρ, δ
 A 29; V 29
κυρά, ἡ
κυρά A 59, 69, 77; V 17, 59, 70, 75
κύρης, δ
 A 79; V 77
λαβαίνω
λάβε V 137, 138
λαγκάδι, τό
λαγκαδίου A 24; V 16
λαγός, δ
 A 7; V 11
λαμπιρός, ἡ, δ
λαμπιρός A 80
λάμπω
 ἔλαμψεν A 44; V 44
λαρδί, τό
 A 91; V 89
λέγω
 A 183; V 159

λέγει A 5, 6, 155, 162; V 5, 6, 142
λέγεις A 157
ἔλπε A 47
ἔλπεν A 148; V 47, 130
πῶ A 78; V 76
πεῖ V 118
εἴπει A 120
λησμονῶ
λησμονοῦνται A 88
λησμονήσει A 131
λιβάδι, τό
λιβάδι A 106; V 104
λίγος, η, ο
λίγον A 196
λόγοσδ
λόγια A 48, 162, 191; V 48, 142, 159
λοιπόν
 A 69, 95, 189; V 73, 92
τὸ λοιπόν A 94; V 93
λοιπονέ, τό
 V 112
λοιπονεθέσ τό
 V 101
λοιπονιθέσ, τό A 103
λοιπονίς, τό
 A 75, 114
λούλουδο, τό
λούλουδα A 107; V 105
λυγερή, ἡ
 A 42, 153; V 42, 135
λυγερῆς A 34, 130, 142, 150; V 34, 124,
 132
μά
 A 5, 86, 125 (2 volte), 187, 194; V 5, 84
μαζί¹
 A 113; V 111
μαθαίνω
μαθεῖς A 115
μαθημένος, η, ο
μαθημένον V 36
μαθημένον A 36

μαλαματένιος, α, ο
μαλαματένη Α 95
μαλαματένια Β 93
μαλλιά, τά
μαλλιά Α 170, 174; Β 150
μάλλιος
 V 77
μάλλον
 Α 79
μάνα, ἡ
 Α 174
μάνες Α 110; Β 108
μανίζω
 ἐμάνισε Α 156
μαράνω
μαραίνει Α 100
μάτι, τό
μάτια Α 47; Β 47
μαχαιρά, ἡ
μαχαιρές Α 168; Β 148
μαχαίρι, τό
μαχαίρια Α 166; Β 146
μάχη, ἡ
μάχην Α 67, 68; Β 68
μάχητα, ἡ
μάχητα V 67
μέ
 Α 5, 6, 8, 15, 43, 53, 55, 62 (2 volte),
 64, 96, 104, 113, 124, 125, 126, 127,
 132, 166; Β 5, 6, 12, 19, 64, 71, 72, 73,
 94, 102, 111, 146
μεγάλος, η, ο
μεγάλος Α 184; Β 160
μέγας, μεγάλη, μέγα
μέγας Α 17; Β 21
μέλι, τό
 Α 97, 109; Β 95, 107
μέλισσα, ἡ
μέλισσες Α 24
μέρα, ἡ
μέρας Α 28; Β 28

μερσίνη, ἡ
 V 15
μέρωμα, τό
 Α 27; Β 27
μέσα
 Α 27, 159, 185; Β 27, 121, 139
μεσημέρι, τό
μεσημέρια Α 182; Β 158
μετά
 Α 51, 78; Β 154
μετ' Β 142
μεταπώς
 V 6
μή
 Α 72, 126, 181 (2 volte), 197; Β 70
μηδέ
 Α 53
μηδέν V 53
μηλά, ἡ
μηλίες V 16
μήν
 Α 98, 136; Β 96
μητέρα, ἡ
μητέρα Α 79; Β 76
μιλῶ
μιλεῖς Α 59; Β 59
μίλησες Α 118; Β 116
μισένω
 ἐμίσευσεν V 31
 ἐμίσεψε Α 31, 131
μοίρα, ἡ
μοίρα Α 160; Β 140
μοιρολογῶ
μοιρολογά Α 161; Β 141
μοιρολογᾶται Α 177; Β 153
μολογῶ
μολογᾶς Α 125
μοναχός, ἡ, δ
μοναχή Α 136
μοναχά Α 72; Β 70

μόνο
μόν' Α 196
μουσούδι, τό
μουσούδια Α 172
μπαίνω
 ἐμπῆκα Α 198
 ἐμπῆκες Α 115; Β 113
 ἐμπῆκε Α 151; Β 133
 ἐμπεῖ Α 108; Β 106
μπεῖ Α 34; Β 34
μπιστεμένος
μπιστεμένα Α 75
μπορετός, ἡ, δ
μπορετό Α 65
μπορετόν V 65
μπορῶ
 Α 78; Β 76
μπορεῖ Α 78, 130
μναλό, τό
μναλά Α 169; Β 149
μνισμένος, η, ο
μνισμένα Α 112; Β 110
μυρσίνη, ἡ
μυρσίνη Α 23
Μώρος
Μώροι Α 167; Β 147
ναι
 Α 27; Β 77
νεκρός, ἡ, δ
νεκρούς Α 20; Β 24
νέος, α, ο
νέα Α 99
νέος, δ Α 31, 34, 36, 41, 82, 139; Β 1, 4,
 31, 34, 36, 41, 87;
νεότερος, δ Β 3, 45
νεότερε V 22
νεότερον V 20, 142
νεώτη, ἡ
 Α 105; Β 103
νερό, τό
 Α 191

νιός, δ
 Α 1, 4, 89
νιότερος, δ
 Α 3, 45, 155
νιότερον Α 116, 162
νιότερε Α 18
νιότη, ἡ
 Α 113; Β 111
νοῦς, δ
 Α 95, 98; Β 93, 96
ντροπιάζω
ντροπιάσεις Α 125; Β 71
νύκτα, ἡ
 Α 2, 33, 80; Β 33, 78
νύκτας Α 30; Β 30
νύκταν V 2, 158
νύκτες Α 182
ξένος, η, ο
ξένες Α 180
ξετρέχω
ξεδράμει Α 129
ξεύρω
ξεύρεις V 57
ξεύρετε Α 180; Β 156
ξεφανερώνω
ξεφανερώνει Α 30; Β 30
ξηγούμαι
ξηγηθῶ V 152
ξία, ἡ
 Α 62
ξόδι, τό
 Α 176; Β 152
ξομπλιάζω
ξόμπλιασες Α 116; Β 114
ξουσία, ἡ
 V 62
ξυπνῶ
ξύπνησεν Α 153
ξεύπνησεν V 135
ξυφτέρι, τό
 Α 10; Β 8

δγιά
 Α 55, 136
δδός, ἡ
δδόν Α 108; V 106
δκτώ
 Α 91; V 89
δλάργυρος, η, ο
δλάργυρο Α 146; V 128
δμάδι
 Α 105; V 103
δμπρός
 Α 65; V 128
δμώνω
'μωσε Α 129
δηταν
 Α 7
δητε
 Α 20, 24, 25
δητεν
 Α 9, 10, 11, 12, 13, 17, 19, 21, 22, 23;
 V 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 21, 23,
 24, 25
δπίσω
 Α 128, 132
δπού
 Α 68, 94, 107; 121, 194; V 68, 87, 92,
 122
δπο- Α 89, 148, 189; V 130
δπού
 (loc.) Α 107; V 105
δρέγομαι
δρέγεται Α 82; V 80
δρίζω
δρισε Α 71; V 69
δρισμός, δ
δρισμό Α 56;
δρισμόν V 56
δρκος, δ
δρκους Α 195
δρμηνήγω
 Α 197
δρος, τό

δρη Α 118; V 116
δσο
 V 2, 32
δταν
 V 41
δτι
 Α 100, 154; V 100, 136
δτ' Α 39
'τι Α 98
δ, τι Α 71; V 69
ούδε
 Α 68, 144, 186; V 68, 126 (2 volte)
ούδ' Α 144
ούδέν
 Α 67
ούρανός, δ
 Α 17; V 21
ούρανού Α 22, 25; V 14, 25
ούτως
 V 20
δχι
 Α 27; V 27
δχλος, δ
δχλον Α 168; V 148
παιγνίδι, τό
παιγνίδι Α 185
παιδί, τό
παιδιά Α 87, 110; V 85, 108
παιρνω
πάρεις Α 64; V 64
πάρει Α 82; V 80
'παιρνες Α 117; V 115
πῆρες Α 116
πάλε
 V 117
πάλι
 Α 119, 177
πάλιν V 153
Παναγία, ἡ
Παναγία Α 115; V 113
πάντις
 V 109

πάντησμ' Α 111
παραγιάλι, τό
 Α 171
παραθύρι, τό
παραθύρι Α 1, 41, 43, 127
παρεθύρι V 1, 41, 43
παρηγόρημα, τό
παρηγόρημα Α 61, 175; V 61, 151
παρηγορώ
ἐπαρηγόρησε Α 46; V 43
παρθενιά, ἡ
παρθενιά Α 154; V 136
πας, πάσα, πάν
πάσα Α 82, V 80
πάντα Α 190; V 65
πάντ' Α 65
πατώ
πατεῖ Α 89; V 87
πεδουκλωμένος, η, ο
πεδουκλωμένη Α 40
πεισματικός, ἡ, δ
πεισματικόν Α 130
πεισματικά Α 155; V 137
πεισματών
πεισματώνεις Α 53; V 53
πέλαγος, τό
 Α 13; V 17
πέρδικα, ἡ
 Α 161; V 141
περιπλεμένος, η, ο
περιπλεμένη V 40
περιστέρα, ἡ
 Α 138; V 120
περιστέρι, τό
 Α 9; V 7
περιφανέω
περιφανεῖς V 82
περιφανεύεσαι Α 84
περινώ
ἀπέρασε Α 137
περπατώ
περπατεῖ Α 12

περπατοῦν V 10
πετώ
πετάξει Α 21; V 13
πέφτω
πέφτου Α 85
πέσει Α 17; 25; V 21, 25
πίκρα, ἡ
πίκρας Α 61; V 61
πίκραν Α 46; V 46
πίνω
πιούμε Α 97
πιούμεν V 95
πιστεύω
 Α 192
πλακώνω
πλακώνει Α 102; V 100
πλάκωσε Α 187
πλανεμένος, η, ο
πλανεμένη Α 39; V 39
πλαντάζω
πλαντάξει Α 136
πλούτος, τό
πλούτη Α 81; V 79
πνεῦμα, τό
 Α 63; V 63
πνοή, ἡ
πνοήν V 64
πόδι, τό
πόδια Α 171
πόθος, δ
πόθου Α 39, 43, 106, 128; V 39, 43, 104;
πόθο Α 93
πόθου Α 66, 87, 140, 185; V 66, 85, 91,
 104, 123
ποθώ
ποθούσι Α 68
ποιέω
ποιήσουν V 11
ποιήσου V 12
ποικι Α 152; V 134
ποιός, ἀ, δ
ποιό Α 115

ποίον V 113
 πολυπαθής, ἔσ
 πολυπαθής A 133
 πολύς, πολλή, πολύ
 πολλήν A 46; V 46
 πολλά A 107, 164; V 105, 144
 πόνος, δ
 πόνο V 54
 πόνον A 54
 ποντικός, δ
 ποντικόν A 8; V 12
 πόρτα, ἡ
 πόρταν A 142, 143; V 124, 125
 ποταπῶς
 A 6
 ποτέ
 A 85, 126; V 83
 ποὺ
 A 115; V 113
 πο- A 157; V 2
 πράξη, ἡ
 πράξη A 135
 πρέπει
 ἐπρεπε A 58; V 58
 ἐπρεπεν A 123
 προβάλλω
 προβάλει A 49; V 49
 προδίνω
 πρόδιδα A 124, 186
 προδώσου A 103; V 101
 πρός
 A 16, 37, 78, 162; V 20, 37
 προσκεφαλάδι, τό
 A 146
 προσκέφαλον, τό
 A 150; V 132
 προσκέφαλο V 128
 πράτος, η, ο
 πρώτη V 125
 πρώτην A 143
 πᾶς
 A 156
 ραγίζω
 ραγίζει A 143
 ραθυμία, ἡ
 ραθυμιᾶς A 42
 ραθυμιάν V 42
 ρόδον, τό
 ρόδα A 107; V 105
 ρωμαϊκά
 A 192
 σάν
 A 9, 44, 86, 87; 192; V 7, 44, 84, 85,
 πο, 116
 σά A 112, 118
 σ' A 191
 Σαρακήνικος, η, ον
 Σαρακήνικον A 168; V 148
 σθήνω
 σβένει A 147; V 129
 σβήσει A 25; V 25
 σέ
 A 32, 101 (2 volte), 102, 165 (2 volte),
 188; V 32, 81, 99, 145 (2 volte)
 σ' A 33, 71, 168
 στό A 198
 στόν A 39, 50, 56, 66, 89, 92; V 36, 39,
 50, 56, 66, 87, 90, 123
 στοῦ A 106; V 104
 στή A 25
 στήν A 48, 57, 66, 77, 90, 160, 169,
 172; V 25, 57, 66, 75, 88, 149
 στῆς A 34, 40, 142; V 34, 40, 124
 στό A 17, 27, 35, 41, 43, 175; V 21, 26,
 43, 63, 128, 152
 στ' A 27, 145, 146; V 26, 127
 στέσ V 139
 στίς A 159
 στά A 48, 63, 81, 103, 150, 151, 153, 164,
 169, 191, 196; V 48, 51, 79, 110, 134,
 135, 144, 149

σεῖς
 A 180; V 156
 σας A 183 (2 volte), 197; V 159
 σέρνω
 σύρε A 126
 σημαντήρι, τό
 A 2; V 2
 σήμερον
 A 148
 σίδερο, τό
 σίδερα A 164; V 144
 σιμώνω
 ἐσίμωσε A 151; V 133
 σιτάρι, τό
 A 11; V 9
 σιχαίνομαι
 σιχαίνεται A 88; V 86
 σκίνος, δ
 σκίνοι A 24; V 16
 σκλάβα, ἡ
 σκλάβας A 119; V 117
 σκλαβώνω
 σκλαβώσεις A 73
 σκολειόν, τό
 σκολειόν A 115
 σκολεῖν V 113
 σκοπῶ
 σκόπησε A 100; V 98
 σκοτώνω
 σκοτώσεις A 62; V 162
 σκυλί, τό
 A 144; V 126
 σκύλος, δ
 A 7; V 11
 σπαθί, τό
 A 64; V 64
 σπαθία V 145
 σπαθιά A 165
 σπέρνω
 σπαρθεῖ A 11; V 9

σταυρικῶς
 A 187
 στεφάνι, τό
 A 96; V 94
 στέκω
 στέκουν V 83
 στεκεσ A 65; V 65
 στεριά
 A 75
 στήθος, τό
 A 146; V 128
 στήθη A 150; V 132
 στράτα, ἡ
 A 22, 35, 108; V 14, 35, 106
 στρέφω
 ἐστράφηκεν V 119
 συγελώ
 συγελούσι A 194
 συγγενικός, ἡ, δ
 συγγενικά A 78, 173; V 76
 συζαρώνω
 συζαρώνει A 101; V 9
 συζώντανος, η, ον
 συζώντανον A 74; V 72
 συναιαθροφή, ἡ
 συναιαθροφές A 179; V 155
 συνήβασις, ἡ
 συνήβαση A 104
 συνήβασιν A 32; V 102
 συνήκασις, ἡ
 συνήκασιν V 32
 συνομήλισσα, ἡ
 συνομήλισσες V 156
 συντεκνοσύνη, ἡ
 συντεκνοσύνη A 8; V 12
 συντροφία, ἡ
 συντροφιά A 90
 συντροφίαν V 88
 συντυχάνω
 σύντυχες A 51
 συντύχεμα, τό
 συντυχέματα V 51

συντυχιά, ἡ
συντυχιά A 135
σφαγίδι, τό
 A 158; V 138
σφάζω
 ἐσφαξε A 70
σφάλλω
 σφάλλει V 93
σφάλει A 50; V 50
 ἐσφαλεσ V 51
 ησφαλεσ A 51
σφαλῶ
 σφαλᾶ A 127
σφάνω
 σφάνει A 95
σφικτομανταλώνω
 σφικτομανταλώνει A 189
σώνω
 σώνει A 43; V 43
 ἐσωνε A 28; V 28
 ἐσωσε A 36; V 124
 ἐσωσεν A 142; V 36, 41
 σώσουν A 167; V 147
τάχα
 A 47; V 47
τέτοιος, α, ο
 τέτοια A 67, 83; V 97, 115
 τέτοιαν A 82, 108, 117; V 80, 106 (2 volte)
τεχνίτης, δ
 A 135
τηρῶ
 ἐτήρα A 159; V 139
τίθοτες
 A 116
τιμῶ
 τιμημένους A 121
τίποτε
 V 74
τίποτες
 A 76; V 114

τις
 A 108; V 106
τινός A 186
τίνα A 193
τί A 6 (2 volte), 78, 178, 188; V 6 (2 volte), 112, 154
τό (rel.)
 A 5, 58, 117, 152 (2 volte), 178, 192 (2 volte), 195
τόπος, δ
 τόπον A 36; V 36
 τόπους A 122
τόσος, η, ο
 τόσης A 61; V 61
τότες
 A 14, 26, 31, 102, 139, 175; V 17, 26, 31, 151
Τουρκία, ἡ
 Τουρκίαν A 164; V 144
Τούρκικος, η, ο
 Τούρκικα A 165; V 145
Τούρκισσα, ἡ
 A 119; V 117
τοῦτος, η, ο
 τοῦτα A 162; V 142, 159
 τοῦτο V 93
 τοῦτον A 95, 123; V 121
τρακόσιοι, ες, α
 τρακόσιες A 137
τρεῖς
 A 33, 168; V 33, 148
τρέχω
 δράμουν A 173
 τρεχάμενο A 191
τριακόσιοι, ες, α
 τριακόσιες V 119
τρόπος, δ
 τρόπον A 6; V 6
τρυγόνα, ἡ
 A 71, 161; V 69, 141
τρώω

φάμε V 94, 102
 φάμεν A 96
τσακίζω
 τσακίζει V 125
τώρα
 A 52; V 52, 130
ઉપનોસ, દ
 A 184; V 160
 ઉપનોન A 181; V 157
ઉપોથેસિસ, હિ
 ઉપોથેસિન A 48; V 48
ઉસ્તેરા
 A 188
ફાનેરાનીઓ
 ફાનેરાથેની A 18; V 22
ફેણ્ગારી, ટો
 A 33; V 33
ફેણ્ગોસ, ટો
 A 25; V 25
ફેરનીઓ
 ફેરનેની A 101; V 99
ફિલી, ટો
 A 3; V 3
ફિલુા, હિ
 ફિલુાં A 40, 43
 ફિલિદાસ A 97, 134, 140; V 95
 ફિલિસ V 122
 ફિલિનાં A 141; V 40, 43, 123
ફ્લોગા, હિ
 ફ્લોગા A 54; V 54
ફોઉદોના, હિ
 V 97
ફોઉસ્ક્વાનીઓ
 ફોઉસ્ક્વાનેની A 29; V 29
ફ્રાંગ્કિકા
 A 192
ફ્રોન્ટિમોસ, હિ, ઓ
 ફ્રોન્ટિમ્પાની A 15, 189; V 19
ફ્રાન્નાઓ
 એફ્ટાસે A 44; V 44
ફ્યુન્ઝી, હિ
 A 58

ફ્યુસિસ, હિ
 V 58
ખારેટાઓ
 એચારેટ્પટ્ટસે V 45
 એચારેટ્પટ્ટસેન A 45
ખાલોમાની
 ખારોન A 96
ખામારી, હિ
 A 158
ખાનાઓ
 ખાનોન A 86; V 84
 એખાસેન A 154; V 136
ખાર્પી, હિ
 ખાર્પી આ 34, 81, 134
ખાર્પિચા
 A 112; V 110
ખારીસ, હિ
 V 79
ખારીન V 34
ખાર્કારી, ટો
 V 138
ખારોસ, દ
 A 184; V 160
 ખારોન A 74; V 72
ખેરી, ટો
 V 63
 ખેરિન A 63, 113, 151, 165, 171; V 111, 133, 145
ખિદ્મિન, ટો
 A 44; V 44
ખોન્ત્રોસ, હિ, ઓ
 ખોન્ત્રાન A 118; V 116
ખોરેન્યા
 A 198
ખોર્ડસ, દ
 ખોર્ડો A 198
ખ્રેના, હિ
 A 42, 198; V 42
ખ્રોનોસ, દ
 ખ્રોનોન A 91
 ખ્રોનોન V 89

χρυσοχός, δ
 V 109
χρυσοχός, δ
 A 111
χτεσινός, ἡ, 6
χτεσινήν V 48
χῶμα, τό
 A 17; V 21
χωρίζω
χωρίζει A 110; V 108
χωρίς
 A 186
ψάρι, τό
 A 12
ψάρια V 10
ψέμα, τό
 V 22
ψευτός, ἡ, 6
ψευτήν A 48
ψόμα, τό
 A 18
ψόματα A 196

ψύγω
ψύγει A 101; V 99
ψυχή, ἡ
A 114; V 112
ψυχήν A 64
ἄ
 A 59, 60, 115; V 59, 60, 113
ἄρα, ἡ
ἄραν A 152; V 134
ἄρες A 33; V 33
ἄδει V 73
ἄραιος, α, ον
ἄραιό V 127
ἄριον A 145
ἄς
 A 2, 15, 32, 37, 161; V 15, 19, 37, 59, 141
ἄσαν
 A 58, 91, 161, 185; V 45, 58, 74, 89,
 141
ἄσά A 76
ἄστε
 A 131

Epimetron
(traduzione secondo
Ambrosianus Y 89 sup.)

Contrasto di una fanciulla e di un giovane

Una fanciulla e un giovane parlano alla finestra
di notte finché il segno non diedero dell'alba.
Il bacio vuole il giovane, l'anello la fanciulla,
ma alla fanciulla il giovane l'anello suo non dà
e con segreti inganni «te lo darò» le dice.
E in che maniera e come e quando glielo dice?
«Quando la lepre e il cane tra lor lega faranno,
e insieme gatto e topo vivranno in armonia,
e bianco qual colomba il corvo diverrà,
10 e come allo sparviero darà la caccia il passero,
e quando grano ed orzo sul mare nasceranno,
e il pesce a passeggiare sul monte se ne andrà,
e quando prosciugato il pelago vedrai,
allora sposi insieme saremo benedetti!»
15 Con senno la donzella il giovane ascoltò,
con sagge sue parole così lo apostrofò:
«Quando il gran cielo in terra cadere tu vedrai,
e il vero, garzon mio, per falso apparirà,
e quando farsi dolce il mare tu vedrai,
20 quando si trovi l'erba che ai morti ridà vita,
e come alato angelo l'asino volerà,
e quando in cielo il sole il corso muterà,
quando vedrai gli aspalti in mirto trasformarsi,
e le api della valle lenticchi diverranno,
25 e sulla terra spento il sole piomberà,

allora, signor mio, i baci miei tu avrai!»
 E in mezzo al no e al sì, accredine e dolcezza,
 l'albeggiar del giorno finì per arrivare;
 muoveva messer sole a crescere per strada:
 30 della notte i segreti rendeva manifesti.
 Dalla donzella il giovane allora si diparte:
 accordo, a quel che vidi, non vi fu tra di loro.
 La notte appresso all'ora terza la luna sparve;
 a blandir la donzella il giovane tornò.
 35 E fattasi deserta la strada dei mortali,
 al luogo a lui ben noto il giovane arrivò.
 La donzella con lui essendosi adirata,
 sedeva ad aspettare, era preoccupata:
 ché presa era dai nodi dell'amorosa brama,
 40 della passione i lacci l'avevano impigliati.
 E così, quando il giovane fu giunto alla finestra,
 dal torpore in cui era dovette risvegliarsi;
 e la brama d'amore la spinse alla finestra
 e s'appoggia, s'affaccia, splende come la neve.
 45 Come la vide il giovane, dolce la salutava,
 e conforto le dava della sua molta pena.
 E disse: «Occhi miei, forse porti rancore
 alle parole mie che ieri ti rivolsi?»
 «Se rancor ti tenessi non mi sarei affacciata:
 50 a te e a tutti quanti è dato di sbagliare.
 E se prima sbagliasti riguarda te soltanto,
 può ora la tua mente cambiare il tuo sentire.
 E se ben tu mi vuoi non farmi indispettire,
 ché d'affanno, di fuoco, il cuore tu mi colmi.
 55 Se male tu mi vuoi e per nemica m'hai,
 starmi lontano e amarmi è tua la decisione.
 E se nemica poi, a tuo giudizio, io sono,
 dovevi rinnegarmi come natura vuole.»
 «O dolce mia colomba, che dici, mia signora,
 60 rugiada del mio amore, dolcezza del cuor mio?
 Conforto tu non sei di tanta mia amarezza:

voglia tu hai ch'io viva, potere d'ammazzarmi.
 Nelle tue mani tieni lo spirto di mia vita,
 angelo con la spada che mi rapisci l'anima.
 65 Vorrei mi fosse lecito starmene sempre teco,
 ma tu in desio d'amore a me nemica sei.
 Eppur tali questioni non chiedono battaglia,
 né per battaglia le hanno coloro che desiano.
 Dunque tu dolceamata e mia signora sei,
 70 perché l'amor per te il core m'ha distrutto.
 E qualsivoglia ordine tu dammi, tortorella,
 ma sol, signora mia, non chiedermi le nozze.
 Libero spirto sono e schiavo tu mi vuoi:
 meglio vivo alla morte vorrei mi consegnassi!»
 75 «Non è saldo e fidato l'amore che mi porti,
 o forse, come credo, di me tu male pensi!»
 «Che mal pensare io posso di te, nobil signora?
 Del tuo casato, poi, che male posso dire?
 Nobile il padre tuo, ed ancor più la madre,
 80 e tu di giorno e notte splendida stella sei.
 Tesoro di ricchezze, e di bellezza grazia:
 ogni giovane brama tal giovinetta avere.»
 «Se in me tali virtù tu vedi e riconosci,
 perché in tua superbia l'anello non mi dai?»
 85 «Perché giammai la coppia diventa un solo cuore:
 se stanno un po' lontano perdono il desiderio.
 E dopo un bimbo o due rinnegano la brama,
 ad uggia vien l'affetto, cade in oblio l'amore.
 E se un giovane esiste, che amore non calpesti,
 90 nel gruppo dei viventi non posso annoverarlo.
 Come rancido lardo di otto o dieci anni,
 così all'uomo appare la donna che è sua sposa.
 L'amore benedice la brama clandestina:
 allora come posso cambiare il mio sentire?
 95 Dunque, tesoro mio, errato è il tuo pensiero,
 saziamoci d'amore senza anello nuziale,
 sorbiamo dell'amore il rugiadoso miele,

e il pensier tuo non voglia queste nozze!
 Giovin donzella sei, ornata dall'amore,
 100 considera che il tempo la tua beltà cancella:
 fredda ti fa, avvizzita, a vecchiaia ti conduce,
 poi la morte ti opprime, e quindi che guadagni?
 Or cedi dunque a me, dimentica l'anello,
 il bel frutto regale mangiamo d'un sol core,
 105 ed insieme godiamo la nostra giovinezza,
 e stiamocene liberi nel prato dell'amore
 ove son tante rose e fiori d'ogni sorta!
 A chi così si avvia e va per tale strada,
 zucchero appar l'amore, e miele e liquirizia,
 110 e dalle madri i figli l'amor pure allontana.
 Che forse sono un orafo, bravo nel far gli anelli,
 da regalare ovunque come odorosi frutti?
 In tuo poter col corpo sta la mia giovinezza:
 che cosa vuoi di meglio, anima mia, tu ancora?»
 115 «Madonna mia, ma dunque che scuola hai frequentato,
 la lezione imparasti, e niente tralasciasti,
 sì da volerti prendere donzella di tal fatta:
 rozza la tua loquela, da vero montanaro!
 E se anche fossi turca o figlia di una schiava,
 120 così tu in questo giorno non dovevi parlarmi!
 Poi che da nobili discendi e da stirpe onorata,
 da genti nate bene e in luoghi belli e buoni,
 a me e a te dovevi dar lo stesso comando,
 se mi vedevi cedere, dovevi condannarmi.
 125 Ma tu rinneghi Dio, tu vuoi disonorarmi:
 vattene, non più osare di me prenderti gioco!»
 E in mezzo ai suoi lamenti rinserra la finestra,
 avanti e indietro gira la gemma del desio.
 Ma rise allora il giovane e giurò di tornare,
 130 di tentare di fare dispetto alla donzella.
 Partì, l'abbandonò, che di lui si scordasse,
 poi le venisse in mente, e allor tornare indietro.
 Perché era proprio esperto, dell'amore corsaro:

nessuno lo vinceva nei vezzi dell'amore:
 135 artefice nel dire, maestro nell'agire,
 da sola la lasciò, affinché non schiattasse.
 D'allora non passarono trecento giorni e uno,
 e la bianca colomba l'avea dimenticato.
 Si mise allora in strada il bel giovane armato,
 140 col desio discuteva, d'amore era riarsò:
 prese così a discorrere, l'amore interrogava,
 l'amor della fanciulla lo condusse alla soglia.
 Apre la prima porta, abbatte la seconda:
 non se ne accorse uomo, cane non abbaiò.
 145 La fanciulla trovò: giacea nel suo bel letto,
 un guanciale d'argento teneva stretto al petto.
 Lui spense la candela, depose le sue armi,
 ed esclamò: «Oggidì per me vittoria o morte!»
 Seduto sul cassone si tolse via le scarpe,
 150 il guanciale sottrasse della bella alle braccia.
 Mentr'era inconsapevole tra le sue braccia entrò:
 l'antico desiderio in un'ora compì.
 In mezzo alle carezze si desta la ragazza:
 d'essere non più vergine s'avvede immantinente.
 155 E il giovane stizzoso a dirle cominciò,
 vedendola infuriata piangere a lui rivolta:
 «Sei tu che pretendevi l'anello delle nozze?
 Or l'anatema goditi, lo strazio delle nozze!»
 E lei vedeva il giovane tra le sua braccia stretto,
 160 e sua perfida sorte piangeva e lamentava.
 Come pernice piange, come tortora geme,
 al giovane rivoltasi tali parole dice:
 «Se ora vuoi rinnegarmi, se ora mi dimentichi,
 possa tu assai soffrire tra i ferri di Turchia!
 165 In mezzo a spade turche e in mano ai Catalani,
 ti taglino le carni con spade a doppia lama.
 Che Arabi ti trovino e ti prendano Mori
 e in orda saracena ti dian tre pugnalate:
 due d'esse il cor raggiungano, la terza il tuo cervello,

- 170 i tuoi capelli vedano sulla spuma del mare,
le tue mani e i tuoi piedi li trovino sul lido,
il brutto muso tuo scaglino sulla riva.
E accorrano a vederti quelli del tuo casato,
vedendo i tuoi capelli si tagli i suoi tua madre!
- 175 Allor vorrò guardarti per mia consolazione:
vendetta il tuo massacro, conforto al cuore mio!»
Ed ecco che di nuovo lei piange amaramente,
e senti un po' che dice al proprio vicinato:
«Ascoltate vicine, e voi, compagne mie,
- 180 sappiatele ragazze estranee e conoscenti:
tranquille non restate, il sonno non amate,
dormite a mezzogiorno e le notti vegliate.
Ve lo prescrivo e dico a causa del mio danno,
perché il sonno per me si rivelò malanno!
- 185 Dentro di me il desio tenevo come un gioco:
senza anello nuziale, a niuno avrei ceduto.
Ma con la forza venne e violenza mi fece,
quel che volle mi fece, poi di me si fe' gioco.
Dunque colei ch'è saggia la porta ben rinserrì,
- 190 perché alla donna l'uomo insidie sempre tende.
Fonte d'acqua corrente nella donna è parola:
lo credo se lo sento in lingua franca e greca.
Di molti se ne trova qualcuno che la sposi,
ma ben più sono i perfidi, che tramano l'inganno.
- 195 I giuramenti negano per fare ciò che vogliono,
per quel poco di gioia che dan fittizie nozze.
E non mi biasimate, se vi do ammonimenti:
poi che nel ballo entrai, mi è d'uopo ormai ballare!»

AGAPITOS P., PIERIS M. (επιμελ.) (2002), *T' ἀδόνιν κεῖνον ποὺ γλυκὰ θλιβάται. Εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα της δημάδους ελληνικής λογοτεχνίας στο πέρασμα από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση (1400-1600). Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi (Νοέμβριος 1997, Λευκωσία), Iraklio.*

AGAPITOS P., SMITH O. (1994), *Scribes and Manuscripts of Byzantine Vernacular Romances: Palaeographical Facts and Editorial Implications*, in "Ελληνικά", 44, pp. 61-80.

AKADEMIA ATHINON (1933-89), *Ιστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς*, 5 voll. (Α-Δακ), Athina.

ALEXIU M. (1978), *Modern Greek Folklore and Its Relation to the Past: The Evolution of Charos in Greek Tradition*, in *Proceedings of the 1975 Symposium of Modern Greek Studies*, Berkeley-Los Angeles, pp. 211-26.

ALEXIU M., HOLTON D. (1976), *The Origins and Development of Politikos Stichos: A Select Critical Bibliography*, in "Μανταφόρος", 9, pp. 22-34.

ALEXIU S. (1954), *Κρητικὴ ἀνθολογία (IE-JZ αἰών.)*, Iraklio.

ID. (1966), *Βιβλιοκρισίαι. Λ. Ποιητικὴ ἀνθολογία* in "Κρητικὰ Χρονικά", 20, p. 298.

ID. (επιμελ.) (1971), *Ἀπόκοπος, Ἡ Βοσκοπούλα*, Athina.

ID. (1974), *Κρητικὴ λογοτεχνία*, in AA.VV., *Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους*, vol. X, Athina, pp. 384-99.

ID. (επιμελ.) (1980), *B. Κορνάρος, Ἐρωτόκριτος*, Athina.

ID. (επιμελ.) (1985), *Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτης* (κατὰ τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἐσκοριάλ), Athina.

ALEXIU S. et al. (a cura di) (1975), *Anonimo Cretese, La Voskopula*, Padova.

- ALONSO ALDAMA J. (1996), *O δεκαπεντασύλλαβος στίχος στην αποκατάσταση των μεσαιωνικών δημωδών κειμένων*, in Egea, Alonso (1996), pp. 17-28.
- ANDRIOTIS P. N. (1983), Έτυμολογικό λεξικό, Thessaloniki, III ed.
- ARVEDA A. (1992), *Contrasti amorosi nella poesia italiana antica*, Roma.
- BAKKER W. (1987), *The Transition of Unrhymed to Rhymed: The Case of Belisariada*, in Eideneier (1987a), pp. 25-51.
- ID. (1993), *H χασμαδία σὲ κρητικά κείμενα τῆς ἀκμῆς*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 228-47.
- ID. (1996), *To πρόβλημα του κριτικού υπομνήματος της Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ*, in Egea, Alonso (1996), pp. 75-86.
- BAKKER W., VAN GEMERT A. (edd.) (1972), *The Ríma parapagorophtikή of Marinos Phalieros*, Leiden.
- IDD. (edd.) (1977), *The Λόγοι διδακτικοί of Marinos Phalieros*, Leiden.
- IDD. (1983), *Χρονολογικός πίνακας των έργων της κρητικής λογοτεχνίας* in "Μανταφόρος", 22, pp. 79-87.
- IDD. (επιμελ.) (1988), *Τιστορία τοῦ Βελισαρίου. Κριτικὴ ἔκδοση τῶν τεσσάρων διασκευῶν μὲ εἰσαγωγή, σχόλια καὶ γλωσσάριο*, Thessaloniki.
- IDD. (επιμελ.) (1996), *Η Θυσία τοῦ Ἀβραάμ*, Iraklio.
- BALDUINO A. (1980), *Le esperienze della poesia volgare*, in AA.VV., *Storia della cultura veneta*, vol. III/I, Vicenza, pp. 265-367.
- BATTAGLIA S. (1961-2002), *Grande dizionario della lingua italiana*, 21 voll., Torino.
- BAUD-BOVY S. (1936), *La chanson populaire grecque du Dodécanèse*, vol. I, *Les textes*, Paris.
- BEATON R. (1980), *Folk Poetry of Modern Greece*, Cambridge.
- ID. (1990), *Orality and the Reception of Late Byzantine Vernacular Literature*, in *The Oxford Colloquium on Orality in Medieval and Modern Greek Poetry*, in "Byzantine and Modern Greek Studies", 14, pp. 174-84.
- BECK H. G. (1971), *Geschichte der Byzantinischen Volksliteratur*, München.
- ID. (1974), *Die griechische volkstümliche Literatur des 14. Jahrhunderts: eine Standortbestimmung*, in *Actes du XVIe Congrès International des Études byzantines*, Bucarest, vol. I, pp. 125-38.
- ID. (1986), *Byzantinisches Erotikon*, München.
- BOERIO G. (1856), *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, II ed.
- BRAMBILLA AGENO F. (1984), *L'edizione critica dei testi volgari*, Padova, II ed.

- BROWNING R. (1991), *Έλληνικὴ γλώσσα μεσαιωνικὴ καὶ νέα*, Athina (ed. or. *Medieval and Modern Greek*, Cambridge 1969).
- CANAKIS C. (1995), *KAI The Story of a Conjunction*, Chicago.
- CARACAUSI G. (1975), *Il valore di ζ nei documenti medievali italogreci e il problema delle affricate*, in *Byzantino-Sicula II. Miscellanea di scritti in memoria di G. Rossi-Taibbi*, Palermo, pp. 107-38.
- CERQUIGLINI B. (1989), *Éloge de la variante. Histoire critique de la philologie*, Paris.
- CHARALAMBAKIS CH. (1991), *Το κρητικό ιδίωμα (1300-1700)*, in "Μανταφόρος", 33, pp. 32-9.
- CHASIOTIS G. (1866), *Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν ἡπειρον δημοτικῶν ἀσμάτων*, Athina.
- CHATZIDAKIS G. (1892), *Einleitung in die neugriechische Grammatik*, Leipzig.
- ID. (1901), *Γλωσσολογικὰ μελέται*, vol. I, Athina.
- ID. (1904), *Βιβλιοκρισία. The Chronicle of Morea, a History in Political Verse Relating the Establishment of Feudalism in Greece by the Franks in the Thirteen Century. Edited in two parallel Texts from the Mss. of Copenhagen and Paris, with introduction, critical notes and indices by John Schmitt, Ph. D. professor extraordinary at the university of Leipzig. Methuen et Co. London 1904 XCII, 640*, in "Αθηνᾶ", 16, pp. 253-4.
- ID. (1905), *Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Έλληνικά*, vol. I, Athina.
- ID. (1907), *Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Έλληνικά*, vol. II, Athina.
- ID. (1910), *Νεοελληνικά*, in "Αθηνᾶ", 22, pp. 205-65.
- ID. (1911), *Βιβλιοκρισία. Trianaphyllidis M. Die Lehnwörter der mittel-griechischen Vulgärliteratur, σελ. 38 καὶ 192*, Strassburg, Trübner, 1909, in "Αθηνᾶ", 23, pp. 152-60.
- ID. (1913), *Έλληνικαὶ μελέται*, Athina.
- ID. (1934), *Γλωσσικὰ ἔρευναι*, vol. I, Athina.
- ID. (1973), *Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου*, in Xanthoudidis (1973), pp. 458-76.
- ID. (1977), *Γλωσσικὰ ἔρευναι*, vol. II, Athina.
- CHATZIJAKUMIS M. (1977), *Τὰ μεσαιωνικὰ δημώδη κείμενα. Συμβολὴ στὴ μελέτη καὶ στὴν ἔκδοσή τους*, vol. I, Athina.
- CIBOTTO G. A. (a cura di) (1960), *Teatro veneto*, Parma.
- CLOGG R. (1998), *Storia della Grecia moderna*, Milano, II ed. (ed. or. *A Short History of Modern Greece*, Cambridge 1979, 1986).

- CUPANE C. (1992), *Concezione e rappresentazione dell'amore nella narrativa tardo-bizantina. Un tentativo di analisi comparata*, in *Medioevo orientale e romanzo. Atti del convegno internazionale, Verona 4-6 aprile 1990*, Soveria Mannelli, pp. 283-305.
- ID. (1994-95), Δεῦτε, προσκαρτερήσατε μικρόν, ὡ νέοι πάντες Note sulla ricezione primaria e sul pubblico della letteratura greca medievale, in "Δίπτυχα", 6, pp. 147-68.
- ID. (1995a), Leggere e/o ascoltare, in Pioletti, Rizzo-Nervo (1995), pp. 83-105.
- ID. (a cura di) (1995b), *Romanzi cavallereschi bizantini*, Torino.
- DAZZI M. (1969), *Leonardo Giustinian (1388-1446)*, in AA.VV., *Letteratura italiana. I minori*, vol. I, Milano, pp. 471-500.
- DE BARTHOLOMAEIS V. (1952), *Origini della poesia drammatica italiana*, Torino.
- DEBRUNNER A., SCHERER S. (1969), *Storia della lingua greca*, vol. II, Napoli (ed. or. *Geschichte der griechischen Sprache*, Berlin 1954³).
- DE MAURO T. (2000), *Il dizionario della lingua italiana per il terzo millennio*, Milano.
- DIETERICH K. (1908), *Sprache und Volksüberlieferung der südlichen Sporaden*, Wien.
- DIMARAS K. (1966), Γιατὶ διορθώνουμε, in "Ο Έρανιστής", 4, pp. 30-2.
- DINAKIS S. (1915), Περὶ τίνος λεκτικοῦ σχήματος, in "Χριστιανικὴ Κρήτη", 2, pp. 425-36.
- DU CANGE CH. (1688), *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis*, 2 voll., Lyon.
- DUTOIT E. (1936), *Le thème de l'adynaton dans la poésie antique*, Paris.
- EGEA J. M. (1996), Γραπτή σύνθεση και προφορική μετάδοση· δεκα πεντασύλλαβος και romance, in Egea, Alonso (1996), pp. 139-51.
- EGEA J. M., ALONSO J. (como.) (1996), *Prosa y verso en griego medieval. Rapports of the International Congress Neograeca Medii Aevii Vitoria 1994*, Amsterdam.
- EIDENEIER H. (Hrsg.) (1977), *Spanos, eine byzantinische Satire in der Form einer Parodie*, Berlin-New York.
- ID. (1982-83), *Leser- oder Hörerkreis? Zur byzantinischen Dichtung in der Volkssprache*, in "Ελληνικά", 34, pp. 119-50.
- ID. (1985), Ο προφορικός χαρακτήρας της νεοελληνικής λογοτεχνίας in "Δωδώνη", 14, pp. 39-53.
- ID. (Hrsg.) (1987a), *Neograeca Medii Aevi Text und Ausgabe. Akten zum Symposium Köln 1986*, Köln.
- ID. (1987b), *Zur Herausgabe von Texten der byz. Volksliteratur*, in "Μανταφόρος", 25-6, pp. 63-7.
- ID. (Hrsg.) (1988), *Krasopateras. Die Versionen des 16-18 Jahrhunderts*, Köln.
- ID. (1991a), *Byz. Volksprachliche Schriftkoinē und mündliche Überlieferung*, in "Μανταφόρος", 33, pp. 7-10.
- ID. (Hrsg.) (1991b), *Ptochoprodromos. Einführung, kritische Ausgabe, deutsche Übersetzung, Glossar*, Köln.
- ID. (2001), Τι σημαίνει "προφορική παράδοση" στα κείμενα της δημάδους γραμματείας, in Eideneier, Moennig, Tufexīs (2001), pp. 47-57.
- ID. (2002), Γιατὶ δεν διορθώνουμε, in Agapitōs, Pierīs (2002), pp. 133-42.
- EIDENEIER H., MOENNIG U., TUFEXĪS P. (επιμελ.). (2001), *Θεωρία και πράξη των εκδόσεων της Υστεροβυζαντινής Αναγεννησιακής και Μεταβυζαντινής Δημάδους Γραμματείας Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi IV, Αμβούργο 28-31.1.1999*, Iraklio.
- FLEISCHMAN S. (1990), *Philology, Linguistics and the Discourse of the Medieval Text*, in "Speculum", 65, pp. 19-37.
- GABRIELLI A. (1989), *Grande dizionario della lingua italiana*, 4 voll., Milano.
- GARANTUDIS E. (1993), *Προβλήματα πρωτοελληνικῶν δεκαπεντασυλλαβῶν*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 188-227.
- GARZYA A. et al. (1995), *Problemi di ecdotica di testi medioevali*, in Pioletti, Rizzo-Nervo (1995), pp. 107-37.
- GEMERT A. VAN (1977), *The Cretan Poet M. Falieros*, in "Θησαυρίσματα", 14, pp. 7-70.
- ID. (επιμελ.). (1980), *Μαρίνου Φαλιέρου Ἐρωτικὰ ὄνειρα*, Thessaloniki.
- ID. (1991), *Literary Antecedents*, in D. Holton (ed.), *Literature and Society in Renaissance Crete*, Cambridge, pp. 49-78.
- ID. (1996), *Το κριτικό ὑπόμνημα σε εκδόσεις πρώιμων Νεοελληνικῶν κειμένων*, in Egea, Alonso (1996), pp. 349-58.
- ID. (2001), *Σκοπός, δυνατότητες και όρια της κριτικής αποκατάστασης των κειμένων*, in Eideneier, Moennig, Tufexīs (2001), pp. 17-35.
- ID. (2002), *Τα Ἀπαντά του Φαλιέρου*, in Agapitōs, Pierīs (2002), pp. 143-58.
- GREEN D. H. (1990), *Orality and Reading: The State of Research in Medieval Studies*, in "Speculum", 65, pp. 269-80.
- HATZIDAKIS cfr. Chatzidakis.
- HENRICH G. S. (2001), *Πιθανές αμοιβαίες επιδράσεις και οι επιπτώσεις τους στην έκδοση των κειμένων*, in Eideneier, Moennig, Tufexīs (2001), pp. 59-73.

- HESELING D. C., PERNOT H. (éds.) (1913), *Έρωτοπαίγνια - Chansons d'amour*, Paris-Athènes.
- HINTERBERGER M. (1993), *Sprachliche Variationsformen in volkssprachlichen metrischen Werken der spätbyzantinischen und frühneugriechischen Zeit*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 158-68.
- ID. (2001), *To φαινόμενο τῆς πολυτυπίας σε δημώδη κείμενα* in Eideneier, Moennig, Tufexis (2001), pp. 215-43.
- HOLTON D. (1990), *Orality in Cretan Narrative Poetry*, in "Byzantine and Modern Greek Studies", 14, pp. 186-98.
- ID. (1993), *The Formation of the Future in Modern Greek Texts up to the 17th Century*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 118-28.
- ID. (2001), *Η εισαγωγή μιας κριτικής έκδοσης· σε ποια ερωτήματα θα ἐπρεπε να απαντήσει ο εκδότης ενός κειμένου*; in Eideneier, Moennig, Tufexis (2001), pp. 251-68.
- HOLTON D., MACKRIDGE P., PHILIPPAKI-WARBURTON I. (1997), *Greek. A Comprehensive Grammar of the Modern Language*, London-New York.
- HUNGER H., LACKNER W. (1992), *Katalog der griechischen Handschriften der österreichischen Nationalbibliothek*, vol. III/3, Wien.
- INSANA J. (a cura di) (1992), *A. Cappellano, De amore*, con uno scritto di D'Arco Silvio Avalle, Milano.
- ISSBI (Istituto siciliano di studi bizantini e neoellenici) (1993), *Dizionario greco moderno-italiano*, Roma.
- JEANNARAKI A. (Hrsg.) (1876), *"Αισματα Κρητικά, Kretas Volkslieder*, Leipzig.
- JEFFREYS E. (1993), *Place as Factor in the Edition of Early Demotic Texts*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 310-24.
- JEFFREYS E., JEFFREYS M. (1979), *The Traditional Style of Early Demotic Greek Verse*, in "Byzantine and Modern Greek Studies", 5, pp. 115-39.
- IDD. (1983), *Popular Literature in Late Byzantium*, London.
- IDD. (1986), *The Oral Background of Byzantine Popular Poetry*, in "Oral Tradition", 1, 3, pp. 504-47.
- JEFFREYS M. (1993), *Proposal for the Debate on the Question of Oral Influence in Early Modern Greek Poetry*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 251-66.
- ID. (2001), *Πολυμορφία*, in Eideneier, Moennig, Tufexis (2001), pp. 37-41.
- KAKLAMANIS S. (1993), *Αρχειακές μαρτυρίες για τη ζωή του Ανδρέα Κουνάδη και του Δαμιανού di Santa Maria*, in Panajotakis (1993), vol. II, pp. 595-605.

- KALITSUNAKIS J. (1963), *Grammatik der neugriechischen Sprache*, Berlin, III ed.
- KAMBYLIS A. (1995), *Textkritik und Metrik*, in "Byzantinische Zeitschrift", 88, pp. 38-67.
- KAPLANIS T. A. (2002), *Εκδόσεις κειμένων της νεοελληνικής δημώδους γραμματείας και μονοτονικό σύστημα*, in "Κονδυλοφόρος", 1, pp. 205-35.
- KECHAJOGLU G. (επιμελ.). (1982), *Λαϊκά λογοτεχνικά έντυπα*, Athina.
- ID. (1987), *Για μια νέα έκδοση του Απολλωνίου· παρατηρήσεις και προτάσεις*, in Eideneier (1987a), pp. 179-203.
- KNÖS B. (1962), *Histoire de la littérature néo-grecque*, Stockholm.
- KONDOSSOPULOS N. G. (1981), *Διάλεκτοι και ίδιωματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς*, Athina.
- KRIARAS E. (1950), *Η μεσαιωνική Έλληνική γραμματεία*, in "Αγγλοελληνική Επιθεώρηση", 5, pp. 92-6.
- ID. (1963), *Ιταλικές πηγές σε παλιότερα έλληνικά κείμενα* in "Εποχές", 4, pp. 9-22.
- ID. (1968-97), *Λεξικό τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς δημώδους γραμματείας 1100-1669*, 14 voll. (A-Παρ), Thessaloniki.
- ID. (1987), *Όρθογραφικά θέματα σε παλιότερα νεοελληνικά κείμενα* in "Μανταφόρος", 25-6, pp. 45-56.
- KRIARIS A. (επιμελ.). (1921), *Κρητικά ἄσματα. Πλήρης συλλογὴ Κρητικῶν δημοδῶν ἀσμάτων*, Athina.
- KRUMBACHER K. (1897), *Geschichte der byzantinischen Literatur*, München.
- LAMBAKIS S. (1991), *Η πρώτη περίοδος της Κρητικής λογοτεχνίας*, in "Μανταφόρος", 33, pp. 11-5.
- LAMPE G. W. H. (1961), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford.
- LAUSBERG H. (1969), *Elementi di retorica*, Bologna 1969 (ed. or. *Elemente der literarischen Rhetorik*, München 1949).
- LAVAGNINI B. (1983), *Alle origini del verso politico*, Palermo.
- LAVAGNINI R. (a cura di) (1988), *I fatti di Troia, L'Iliade bizantina*, Palermo.
- LEGRAND E. (1874a), *Recueil de chansons populaires grecques. Collection de Monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique*, (Nouv. Série n. 1), Athènes.
- ID. (éd.) (1874b), *N. Sofianòs, Γραμματικὴ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης*, Paris.
- ID. (1881), *Bibliothèque grecque vulgaire*, vol. 1, Paris.

- ID. (1885), *Bibliographie hellénique des ouvrages publiées par de Grecs au XVe et XVIe siècles*, vol. I, Paris.
- LEWIS C. S. (1969), *L'allegoria d'amore*, Torino (ed. or. *The Allegory of Love*, Oxford 1936).
- LIDDELL H. G., SCOTT R. (1968), *Greek-English Lexicon*, revised and augmented throughout by H. S. Jones, Oxford.
- LER B. (1914), *Ad topica carminum amatorium symbolae*, Stettin (rist. anast. New York-London 1978).
- LUCIANI C. (1997), *Autobiografismo e tradizione nell'opera di Sachlikis e Dellaportas*, in "Rivista di studi bizantini e neoellenici", 34, pp. 155-81.
- MANUSAKAS M. I. (1965), *'Η Κρητική λογοτεχνία κατά τὴν ἐποχὴν τῆς Βενετοκρατίας*, Thessaloniki.
- ID. (επιμελ.) (1995), *Λ. Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403-1411)*, Athina.
- MARTINI A., BASSI D. (1906), *Catalogus codicum Graecorum bibliothecae Ambrosianae*, vol. II, Milano.
- MEGAS G. (επιμελ.) (1943), *'Η θυσία τοῦ Ἀβραάμ*, Athina.
- MEURSIUS I. (1614), *Glossarium Graeco-barbarum*, Lyon.
- MEYER W. (éd.) (1908), *S. Portius Γραμματικὴ τῆς ῥομαιϊκῆς γλώσσας* (1638), Paris.
- MICHAILIDIS D. (1993), *Νέες χρονολογήσεις μεσαιωνικῶν δημωδῶν κειμένων*, in Panajotakis (1993), vol. II, pp. 149-55.
- MIONI E. (1973), *Introduzione alla paleografia greca*, Padova.
- MITSAKIS K. (1963), *'Η ξένη ἐπίδραση στὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία*, in "Νέα Έστία", 73, pp. 180-6.
- MOENNIG U. (2001), *Από το χειρόγραφο στο εκδιδόμενο κείμενο· βήματα, προβλήματα, παγίδες*, in Eideneier, Moennig, Tufexis (2001), pp. 189-211.
- MORGAN G. (1960), *Cretan Poetry: Sources and Inspiration*, in "Κρητικὰ Χρονικά", 14, pp. 9-68, 203-70, 379-425.
- NICHOLS S. G. (1990), *The New Philology. Introduction: Philology*, in "Speculum", 65, pp. 1-10.
- PANAJOTAKIS N. (a cura di) (1993), *Origini della letteratura neogreca. Atti del secondo Colloquio Internazionale Neograeca Medii Aevi*, Venezia, 7-10 novembre 1991, 2 voll., Venezia.
- ID. (1995), *The Italian Background of Early Cretan Literature*, in "Dumbarton Oaks Papers", 49, Symposium on Byzantium and the Italians, 13th-15th Centuries, pp. 281-323.
- PANGALOS G. E. (1955-83), *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἴδιαματος τῆς Κρήτης*, 7 voll., Athina.
- PASQUALI G. (1964), *Orazio lirico*, Firenze.

- PASSOW A. (1860), *Popularia carmina Graeciae recentioris*, Leipzig.
- PERNOT H. (éd.) (1907a), *G. Germano. Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire* (1622), Paris.
- ID. (1907b), *Études de linguistique néo-hellénique*, vol. I, Fontenay-sous-Bois.
- ID. (1931), *Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles*, Paris.
- ID. (1946), *Études de linguistique néo-hellénique*, voll. II-III, Paris.
- PERTUSI A. (1980), *L'umanesimo greco dalla fine del sec. XV agli inizi del sec. XVI*, in AA.VV., *Storia della cultura veneta*, vol. III/1, Vicenza, pp. 177-264.
- PETROPOULOS D. (1954), *La comparaison dans la chanson populaire grecque*, Athina.
- PIOLETTI A., RIZZO-NERVO F. (a cura di) (1995), *Medioevo romanzo e orientale: oralità, scrittura, modelli narrativi. Atti del II Colloquio Internazionale*, Napoli 17-19/2/1994, Napoli.
- PITIKAKIS M. (1983), *Tὸ γλωσσικὸ ἴδιαμα τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης*, 2 voll., Athina.
- POLITIS L. (1953), *Παραπρήσεις στὸν Ἀπόκοπο τοῦ Μπεργαδῆ* in *Προσφορὰ εἰς Στίλπωνα Π. Κυριακίδην*, Thessaloniki, pp. 546-60.
- ID. (επιμελ.) (1964), *Γ. Χορτάτοη ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ κωμῳδία*, Iraklio.
- ID. (1969), *Έκλογαι ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ* Athina, VI ed. (I ed. 1914).
- ID. (1977), *Ποιητικὴ ἀνθολογία*, vol. II, Athina, II ed.
- ID. (1980), *Ἴστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας*, Athina, III ed.
- PONTE G. (a cura di) (1996), *Il Quattrocento*, Bologna.
- PSICHARIS J. (1886), *Essais de grammaire historique néo-grecque*, vol. I, Paris.
- ID. (1889), *Essais de grammaire historique néo-grecque*, vol. II, Paris.
- ROTOLO V. (1995), *La poesia*, in AA.VV., *Lo spazio letterario della Grecia antica*, vol. II, *La ricezione e l'attualizzazione del testo*, Roma, pp. 465-504.
- SALVANU M. (1926), *Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ λαζαρικά* in "Λαογραφία", IX, pp. 152-208.
- SETATOS M. (1969), *Τὰ ἐτυμολογικὰ σημασιολογικὰ ζεύγη λογίων καὶ δημοσίων λέξεων τῆς κοινῆς Ελληνικῆς*, Thessaloniki.
- SIFAKIS G. (1993), *Τὸ πρόβλημα τῆς προφορικότητας στὴ μεσαιωνική δημωδή γραμματείᾳ*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 267-84.
- SMITH O. L. (ed.) (1999), *The Byzantine Achilleid (The Naples Version)*, Wien.

- SOMAVERA A. (1709), *Tesoro della lingua italiana e greca volgare*, 2 voll., Paris.
- SOPHOKLES E. A. (1887), *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from BC 146 to AD 1100*, 2 voll., Cambridge (MA), III ed.
- SPADARO G. (1987), *Edizioni critiche di testi medievali in lingua demotica: difficoltà e prospettive*, in Eideneier (1987a), pp. 327-56.
- ID. (1993), *Originalità nella letteratura greca medievale in demotico?*, in Panajotakis (1993), vol. I, pp. 285-305.
- STAVRU T. (1974), *Νεοελληνική μετρική*, Thessaloniki.
- STEPHANUS E. (1954), *Thesaurus Graecae linguae*, 9 voll., Graz.
- THUMB A. (1910), *Handbuch der neugriechischen Volkssprache*, Strassburg.
- TOMMASEO N., BELLINI B. (1977), *Dizionario della lingua italiana*, presentazione di G. Folena, 20 voll., Milano (ed. or. 1865).
- TRIANDAFILLIDIS M. (1938), *Νεοελληνική Γραμματική. Ιστορική εἰσαγωγή*, vol. I, Athina.
- ID. (1993), *Νεοελληνική Γραμματική τῆς Δημοτικῆς, ἀνατύπωση μὲδιορθώσεις*, Thessaloniki.
- TRYPANIS C. A. (1963), *Byzantine Oral Poetry*, in "Byzantinische Zeitschrift", 56, pp. 1-3.
- TSOPANAKIS A. (1994), *Νεοελληνική γραμματική*, Thessaloniki-Athina, II ed.
- TZARTZANOS A. (1989), *Νεοελληνική σύνταξη*, 2 voll., Thessaloniki.
- VAJAKAKOS D. (1960), *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Έλληνικά*, in 'Αφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μανώλη Τριανταφυλλίδη, Thessaloniki, pp. 69-77.
- VLACHOS G. (1801), *Thesaurus encyclopaediae basis quadrilinguis*, Venezia.
- VOGEL M., GARDTHAUSEN V. (1966), *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*, Hildesheim (ed. or. 1909).
- VURTSIS I. (1993), *Στίχοι περὶ ἑρωτος καὶ αγάπης*, in Panajotakis (1993), vol. II, pp. 340-51.
- VUTIERIDIS I. (1929), *Νεοελληνική στιχουργική*, Athina.
- WAGNER W. (Hrsg.) (1870), *Medieval Greek Texts Being a Collection of the Earliest Compositions in Vulgar Greek*, London.
- ID. (Hrsg.) (1874), *Carmina Graeca Medii Aevi*, Leipzig.
- WENZEL S. (1990), *Reflections on (New) Philology*, in "Speculum", 65, pp. 11-8.
- WIESE B. (a cura di) (1883), *L. Giustinian, Poesie edite e inedite*, Bologna.
- XANTHUDIDIS S. (επιμελ.) (1973), *B. Κορνάρος, Ἐρωτόκριτος*, Athina (ed. or. 1915).

- ZERLENTIS P. G. (1902), *Κερκυραϊκὸν δημοτικὸν ποίημα*, in "Byzantinische Zeitschrift", II, pp. 132-4.
- ZORAS G. (1948), *Ο ποιητὴς Μ. Φαλιέρος*, in "Κρητικὰ Χρονικά", 2, pp. 7-38.
- ID. (1955), *Ριμάδα κόρης καὶ νέου*, in "Νέα Εστία", 57, pp. 426-31.
- ZUMTHOR P. (1973), *Semiology and poetica medievale*, Milano (ed. or. *Essai de poétique médiévale*, Paris 1972).
- ID. (1982), *Leggere il Medioevo*, Bologna (ed. or. *Parler du Moyen Age*, Paris 1980).
- ID. (1984), *La presenza della voce. Introduzione alla poesia orale*, Bologna (ed. or. *Introduction à la poésie orale*, Paris 1983).